

Το αδιέξοδο της Ευρωπαϊκής Ένωσης Η Ευρωπαϊκή Ένωση υπό το πρίσμα της οικονομίας και της πολιτικής

Τρύφων Κωστόπουλος*

Περίληψη

Το οικονομικοπολιτικό φαινόμενο της ευρωπαϊκής ενοποίησης ανταποκρίνεται στις αντικειμενικές τάσεις κίνησης και ανάπτυξης της οικονομίας, η οποία διαρκώς διεθνοποιείται. Οι οικονομικές ολοκληρώσεις αποτελούν αδιαμφισβήτητες νομοτέλειες του καπιταλισμού της εποχής μας και είναι αποτέλεσμα του διεθνούς ανταγωνισμού. Οι προσπάθειες των ιμπεριαλιστικών χωρών για παγκόσμια ηγεμονία, δένουν στο άρμα τους ένα-ένα τα μικρά κράτη, ως βαγόνια σε αμαξοστοιχία. Ο ανταγωνισμός είναι σφοδρός, οι πόλεμοι είναι τότε κρυφοί και τότε ξεσπούν ανοιχτά. Στο πλαίσιο αυτό του διεθνούς ανταγωνισμού, λειτουργεί και η ευρωπαϊκή ενοποίηση. Το μέλλον αβέβαιο. Γενικός κριτής. Η πάλη των τάξεων.

1. Εισαγωγή

Στην εργασία αυτή θα επιχειρήσουμε να φωτίσουμε μερικές πλευρές της ευρωπαϊκής ενοποίησης οι οποίες δεν είναι και τόσο γνωστές, αφού στην καλύτερη των περιπτώσεων αποσιωπούνται από την πλειοψηφία των μελετητών ή συνειδητά αποκρύπτονται. Όπως για παράδειγμα, η πατρότητα της ιδέας για την Ενωμένη

* Ο Τρύφων Κωστόπουλος είναι επίκουρος καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Μακεδονίας και εκλεγμένος επίκουρος καθηγητής Πανεπιστημίου Πειραιά.

Ευρώπη, «ανήκει περισσότερο στον Γουίνστον Τσώρτσιλ, στον πιο διορατικό και αδίστακτο εκπρόσωπο του αγγλικού ιμπεριαλισμού. Και φυσικά δύσκολα θα μπορούσε να κατηγορήσει κανείς τον Τσώρτσιλ, για ουμανιστικά κίνητρα»¹, αφού ο γηραιός πολιτικός, παρέμεινε το σύμβολο, ο θεματοφύλακας, αλλά και ο μεγάλος εγυητής του κεφαλαιοκρατικού τρόπου παραγωγής, τόσο στην πατρίδα του, όσο και στον κόσμο γενικότερα. Ο Βρετανός πολιτικός τον Σεπτέμβριο του 1946 μπροστά στα μεταπολεμικά ερείπια κατά τη διάρκεια ομιλίας του στο Πανεπιστήμιο της Ζυρίχης πρότεινε τη δημιουργία των Ευρωπαϊκών Ηνωμένων Πολιτειών.

Στο ίδιο μήκος κύματος, και ο John Foster Dulles, υπουργός Εξωτερικών των ΗΠΑ, σε ομιλία του στις 17 Ιανουαρίου του 1947, ανάλογης ιστορικής σημασίας με την ομιλία του Churchill δήλωνε: «*Η Ευρώπη πρέπει να ομοσπονδοποιηθεί ή να εξαφανισθεί!*».

Σ' αυτή την κατεύθυνση εντάσσεται και η ιστορική διακήρυξη της 9ης Μαΐου 1950, η οποία σήμερα εορτάζεται και ως «η ημέρα της Ευρώπης» του υπουργού Εξωτερικών της Γαλλίας Robert Schuman. Ο μετέπειτα πρωθυπουργός της Γαλλίας σε ομιλία του εμπνευσμένη από τις προτάσεις του συμβούλου του Jean Monnet πρότεινε να τεθεί η παραγωγή άνθρακα και χάλυβα της Γαλλίας και της Γερμανίας υπό κοινό έλεγχο.

2. Οι Ηνωμένες Πολιτείες της Ευρώπης, οι ΗΠΑ, η Ιαπωνία και το πρόβλημα της ηγεμονίας

Πολύ πιο πριν από τους οραματιστές της καπιταλιστικής Ευρώπης και συγκεκριμένα στις αρχές του αιώνα, ο Λένιν στο περίφημο άρθρο του: «Για το σύνθημα των Ενωμένων Πολιτειών της Ευρώπης» είχε προβλέψει και το ενδεχόμενο της Ενωμένης Ευρώπης και το ταξικό της περιεχόμενο. Κατά τον Λένιν: «Οι Ενωμένες Πολιτείες της Ευρώπης στις συνθήκες του καπιταλισμού θα ισοδυναμούσαν με συμφωνία για το μοίρασμα των αποικιών. Στον καπιταλισμό όμως δεν μπορεί να υπάρξει άλλη βάση, άλλη αρχή μοιρασιάς εκτός από τη δύναμη [...] Στις συνθήκες του καπιταλισμού είναι αδύνατη μια ισόμετρη οικονομική ανάπτυξη των διαφόρων οικονομιών και των διαφόρων κρατών [...] Φυσικά είναι δυνατές προσωρινές συμφωνίες ανάμεσα σε καπιταλιστές και ανάμεσα σε κράτη. Μ' αυτή την έννοια μπορεί να δημιουργηθούν και οι Ενωμένες Πολιτείες της Ευρώπης, σαν συμφωνία των

ευρωπαϊών καπιταλιστών ... με ποιο σκοπό; Μόνο με το σκοπό να πνίξουν από κοινού το σοσιαλισμό στην Ευρώπη, να περιφρουρήσουν από κοινού τις ληστεμένες αποικίες ενάντια στην Ιαπωνία και στην Αμερική», και ο Λένιν καταλήγει στο συμπέρασμα ότι: «οι Ενωμένες Πολιτείες της Ευρώπης μέσα σε καπιταλιστικό καθεστώς είτε είναι απραγματοποίητες, είτε είναι αντιδραστικές»².

Η θεωρητική σύλληψη του Λένιν είναι καθ' όλα προφητική και επίκαιρη. Η ερμηνεία της Ευρωπαϊκής Ενοποίησης μπορεί να γίνει και μάλιστα σε πολύ ικανοποιητικό βαθμό με βάση τις υποθέσεις του. Η βάση των συμφωνιών οι οποίες κλείνονται κατά τη διάρκεια των Συνόδων Κορυφής είναι η δύναμη. Οι Ευρωπαϊκές Συνθήκες αναθεωρούνται στη βάση των αλλαγών που παρατηρούνται στο συσχετισμό των δυνάμεων, ανάμεσα στα Ευρωπαϊκά κράτη έθνη, με αποτέλεσμα οι συμφωνίες να έχουν πάντα προσωρινό χαρακτήρα.

Ο απώτερος σκοπός των Ηνωμένων Πολιτειών της Ευρώπης, κατά τον Λένιν είναι το πνίξιμο του σοσιαλισμού, και μ' αυτή την έννοια τις θεωρούσε υπό καπιταλιστικό καθεστώς αντιδραστικές. Άλλωστε κανένας δεν μπορεί να ισχυριστεί και μάλιστα σοβαρά, ότι με την παρουσία αρκετών σοσιαλιστικών κυβερνήσεων στην Ευρωπαϊκή Ένωση έχουμε αυτόματα και σοσιαλισμό. Μάλλον το αντίθετο συνήθως συμβαίνει. Για παράδειγμα οι σοσιαλιστές και σοσιαλδημοκράτες τύπου Ντ' Αλέμα, Ζοσπέν, Μπλέρ και Σρέντερ βομβάρδιζαν ανηλεώς χωρίς οίκτο τη Γιουγκοσλαβία, επιβεβαιώνοντας την άποψη ότι η Ενωμένη Ευρώπη υπό καπιταλιστικό καθεστώς ούτως ή άλλως είναι αντιδραστική. Με αυτή την έννοια, οι φιλοευρωπαϊστές συνειδητά αποσιωπούν το βαθύτερο νόημα του άρθρου του Λένιν, αλλά και γενικότερα του μαρξισμού.

Επίσης, θέλουμε να αναφερθούμε και στην άποψη την οποία διατύπωσε ο μεγαλοφυής Αλβέρτος Αϊνστάιν σχετικά με το μέλλον της Ευρώπης σε συνέντευξή του που παραχώρησε το 1930 επισημαίνοντας ότι: «η Ευρώπη θα μπορούσε σήμερα να αποτελεί ένα ομοσπονδιακό κράτος και όχι ένα φρενοκομείο εθνικισμών. Ο εθνικισμός είναι παιδική αρρώστια. Είναι η ιλαρά της ανθρωπότητας»³. Η μεγαλοφυΐα του Αϊνστάιν με σαφήνεια διακρίνει το κύριο (εθνικό κράτος) και το δευτερεύον (ευρωπαϊκή ενοποίηση) καταγγέλλοντας την εθνικιστική φρενίτιδα η οποία επικρατούσε τότε, αλλά και τώρα στην Ευρώπη και διέβλεπε ως λύση ένα ομοσπονδιακό ευρωπαϊκό κράτος με σαφή όμως ειδοποιό διαφορά από την κρατούσα αντίληψη, τον σοσιαλιστικό του προσανατολισμό. Να σημειωθεί ότι ο διαπρεπής επιστήμονας εκφράστηκε ευμενώς

για το κομμουνιστικό μέλλον της ανθρωπότητας. Στην ίδια συνέντευξη ανάμεσα στα άλλα κατέληγε: «ο μπολσεβικισμός είναι εξαίρετο πείραμα. Δεν αποκλείεται η ροή της μελλοντικής κοινωνικής ανάπτυξης να βρίσκεται στην κατεύθυνση που δείχνει ο κομμουνισμός»⁴.

Τα στοιχεία του ανωτέρω Πίνακα 1 είναι αποκαλυπτικά για την αδιαμφισβήτητη οικονομική και πολιτική πρωτοκαθεδρία των ΗΠΑ στη διεθνή πολιτική σκηνή. Η Ευρωπαϊκή Ένωση και οι ΗΠΑ είναι οι δύο μεγαλύτερες οικονομίες στον κόσμο και αλληλεξαρτώνται όλο και περισσότερο. Μαζί, αποτελούν το 50% της παγκόσμιας οικονομίας⁵. Το ΑΕΠ των ΗΠΑ, αγγίζει τα 10 τρισεκατομμύρια δολάρια και αντιστοιχεί στο 30% του παγκόσμιου προϊόντος. Δηλαδή η ΕΕ15 παράγει το 20% του παγκόσμιου προϊόντος. Δεύτερη μεγαλύτερη σε μέγεθος εθνική οικονομία μετά τις ΗΠΑ, είναι η Ιαπωνία. Η χώρα αυτή παράγει το 14% του παγκόσμιου ΑΕΠ⁶. Οι

Πίνακας 1
Η ΕΕ15, οι ΗΠΑ η Ιαπωνία και η Κίνα με μια ματιά

	Ε.Ε.	ΗΠΑ	ΙΑΠΩΝΙΑ	ΚΙΝΑ
Έτος 2003				
Πληθυσμός (εκατ.)	377	278	126	1.284
Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν σε ευρώ	8,5 τρις	10,7 τρις	5,1 τρις	5,04 τρις
Κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε ευρώ	21.295	30.492	23.520	3.684
Ανεργία (% του εργατικού δυναμικού)	8,1	6,1	5,4	10
Πληθωρισμός (%)	1,8	2,8	-0,9	-0,8
Αμυντικές δαπάνες (δισ. \$ 2003)	150	410	-	-
Ανάπτυξη (%)	1,0 1ο τρίμηνο 2003	1,9 1ο τρίμηνο 2003	-0,3 2002	8 2002

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων Eurostat, CIA World Fact Book, αναδημοσίευση ΤΑ ΝΕΑ, 21-22/6/2003.

συσχετισμοί είναι λίαν ευμετάβλητοι. Οι ΗΠΑ φαίνεται να έχουν το προβάδισμα. Ένα ενιαίο εθνικό κράτος, οι ΗΠΑ, με πληθυσμό 278 εκ. κατοίκους παράγουν 10,7 τρις \$ ΑΕΠ και με 30.492 \$ κατά κεφαλήν ΑΕΠ, όταν η ΕΕ15 με πληθυσμό 377 εκ. κατοίκους παράγει 8,5 τρις \$ ΑΕΠ και με κατά κεφαλήν ΑΕΠ 21.295 \$. Το 2003 οι ΗΠΑ κατέβαλαν για αμυντικές δαπάνες 410 δις \$ έναντι 150 της ΕΕ15. Η υπεροχή των ΗΠΑ έναντι της Ευρώπης στα όπλα είναι καταφανής. Η ανεξαρτησία της Ευρώπης έναντι των ΗΠΑ φαντάζει όνειρο θερινής νυκτός. (Πίνακας 1)

Το οξύμωρο της ευρωπαϊκής ενοποίησης είναι ότι ευρωπαίοι και αμερικάνοι ιμπεριαλιστές για διαφορετικούς λόγους επιδιώκουν την ένωση της Ευρώπης. Σημείο συνάντησης του διεθνούς κεφαλαίου είναι η αγορά. Η ενιαία αγορά προκάλεσε τη δημιουργία της πρώην ΕΟΚ. Το ευρωπαϊκό κεφάλαιο για να αντιμετωπίσει τον ανταγωνισμό των αμερικανικών και ιαπωνικών κεφαλαίων προχώρησε στην ενοποίηση της Ευρώπης. Οι ΗΠΑ –αδιαμφισβήτητη ηγεμονική δύναμη της καπιταλιστικής παγκοσμιοποίησης– προτιμούν να διαπραγματεύονται με μια Ευρώπη των ΕΕ25 παρά με κάθε ξεχωριστή χώρα της Γηραιάς Ηπείρου. Για να έχουν δε το πάνω χέρι σ' αυτές τις διαπραγματεύσεις εργάζονται μεθοδικά ώστε να δημιουργήσουν μια φιλοαμερικανική Ευρώπη. Μ' αυτή την έννοια σπεύδουν να εξαγοράσουν κράτη παρίες της Ένωσης, όπως είναι οι Χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης (ΧΚΑΕ) και πιέζουν να εισέλθει στην Ένωση το κράτος χωροφύλακας των ΗΠΑ στην Νοτιοανατολική Ευρώπη και στην Εγγύς Ανατολή η Τουρκία.

Η ευρωπαϊκή ενοποίηση ομοιάζει ως αρχαία ελληνική τραγωδία. Εκόντες άκοντες οι ιμπεριαλιστές σπρώχνουν το άρμα της Ένωσης. Η τραγωδία συνίσταται στο γεγονός ότι από αυτό το αντικειμενικό δημιούργημα, του διεθνούς καπιταλισμού είναι αδύνατον να επωφελούνται οι πάντες.

Τις ανισότιμες αυτές σχέσεις εκμεταλλεύονται οι ΗΠΑ και βήμα το βήμα εξαγοράζουν χώρες-μέλη και τις στρέφουν εναντίον του γαλλογερμανικού άξονα. Το εθνικό κράτος, αυτό το «μαντρί» της αστικής τάξης, είναι το μεγάλο εμπόδιο για τη Γερμανία να ανταγωνιστεί τις ΗΠΑ, η οποία ένεκα της ισχύος της προσεταιρίζεται περισσότερα έθνη στη διεθνή κονίστρα.

Όλη η αστάθεια του ευρωπαϊκού οικοδομήματος και το αβέβαιο του μέλλοντός του εύκολα παρατηρείται εξετάζοντας τον Κοινοτικό Προϋπολογισμό⁷. Ειδικότερα, ο προϋπολογισμός της Ευρωπαϊκής Ένωσης, μόλις ανέρχεται στο 1% του κοινοτικού

Ακαθάριστου Εγχωρίου Προϊόντος (ΑΕΠ). Και το ερώτημα που τίθεται είναι πώς θα οικοδομηθεί με αυτούς τους περιορισμένους οικονομικούς πόρους, το μεγαλεπήβολο «ευρωπαϊκό ιδεώδες;» Όταν στα κράτη-μέλη της Ένωσης οι κρατικές δαπάνες και οι εθνικοί προϋπολογισμοί υπερβαίνουν το 50% του ΑΕΠ και στην Σουηδία πλησιάζουν το 70% του ΑΕΠ⁸;

Στην περίπτωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης μπορούμε να ισχυριστούμε ότι βρισκόμαστε μπροστά σε έναν υπολανθάνοντα και στρεβλό «ιμπεριαλιστικό οικονομισμό», που κατά παράδοξο τρόπο στερείται οικονομικής βάσης. Η πραγματικότητα κατά περίεργο τρόπο εμφανίζεται ανεστραμμένη με το κεφάλι κάτω. Εκ πρώτης όψεως φαίνεται να προβάλλει η πολιτική σε βάρος της οικονομίας. Εν τούτοις παρατηρώντας το όλο πρόβλημα με μια περισσότερη διεισδυτική ματιά, εύκολα μπορούμε να διακρίνουμε το οικονομικό όχημα που οδηγεί και μάλιστα με γρήγορους ρυθμούς την άνηση Ευρωπαϊκή Ενοποίηση.

Εξάλλου είναι γνωστό ότι οι οικονομικές ολοκληρώσεις στην εποχή της παγκοσμιοποίησης, όπως και η περίπτωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης λειτουργούν και ως αντίρροπες τάσεις στον νόμο της πτωτικής τάσης του ποσοστού κέρδους, τον οποίο διατύπωσε ο Μαρξ τον 19ο αιώνα. Η ενιαία αγορά διευκολύνει τις συναλλαγές, απελευθερώνει στο έπακρο την κίνηση του κεφαλαίου, και συγκρατεί την πτωτική τάση στα ποσοστά κέρδους συνολικά του ευρωπαϊκού κεφαλαίου, προκαλώντας ταυτόχρονα μαζική ανεργία και ανθρώπους του κοινωνικού περιθωρίου. Ο νόμος της πτωτικής τάσης στο ποσοστό κέρδους βρίσκει πλήρη εφαρμογή στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Όλα τα δεινά για την εργατική τάξη συμπυκνώνονται σ' αυτό το οικοδόμημα. Αύξηση της εκμετάλλευσης της εργατικής τάξης με παράλληλη αύξηση των κερδών. Επιμήκυνση της εργάσιμης ημέρας με κατάργηση πλέον και αυτού του ιστορικού θώρου, μείωση των μισθών των εργαζομένων κτλ.

Το παλιό αντιδραστικό σύνθημα *Deutschland ueber alles* προβάλλεται πια και από τους σοσιαλδημοκράτες. Τα «καλά παιδιά» της Γερμανίας, με την άνοδό τους στην εξουσία (1998), Γκέρχαντ Σρέντερ και Γιόσκα Φίσερ, έδωσαν ήδη την πρώτη τους σκληρή μάχη, για την υπεράσπιση των «εθνικών» συμφερόντων τους στο πεδίο της ευρωπαϊκής πολιτικής και συγκεκριμένα στο θέμα της χρηματοδότησης των Κοινοτικών Ταμείων. Αυτός άλλωστε ήταν και ο κύριος στόχος της Γερμανικής προεδρίας του πρώτου Εξαμήνου του 1999, δηλαδή η ραγδαία μείωση των γερμανικών εισφορών στον ήδη ισχύον κοινωτικό προϋπολογισμό. Η διαμάχη της Γερμα-

νίας για τη μείωση των εισφορών της στον κοινοτικό προϋπολογισμό βρίσκεται με τις υπόλοιπες χώρες του πλούσιου βιομηχανικού Βορρά, οι οποίες κι αυτές αρνούνται να καταβάλουν επιπλέον χρήματα, αν και διαθέτουν μεγαλύτερο κατά κεφαλήν εισόδημα από τη Γερμανία. Οι γνωστές ενδοϊμπεριαλιστικές αντιθέσεις.

Μπροστά σ' αυτή την αρνητική κατάληξη, δηλαδή μιας πιθανής μείωσης των εισφορών, θύματα προφανώς θα πέσουν οι χώρες του φτωχού αγροτικού Νότου και οι προβληματικές οικονομίες τους. Ο «αριστερός» καγκελάριος διαβλέποντας αυτές τις προθέσεις, χωρίς ίχνος κοινωνικής αλληλεγγύης δεν δίστασε αρχικά να απειλήσει ανοιχτά τους λαούς του Νότου, απειλώντας ότι θα αφήσει τα Ταμεία Συνοχής να καταρρεύσουν, σε περίπτωση που οι χώρες αυτές αποφάσιζαν να μπλοκάρουν τους «ανθρωπιστικούς» του στόχους στον πόλεμο της Γιουγκοσλαβίας, και δεν υποταχτούν πλήρως στις θελήσεις του. Απειλή την οποία επανέλαβε με μεγαλύτερη ένταση, όταν δεν επετεύχθη η κατ' αρχήν έγκριση από τους «25» του Ευρωπαϊκού Συντάγματος στη Σύνοδο Κορυφής του 2003.

Για τη σχέση Βορρά-Νότου ο ιταλός ηγέτης και θεωρητικός του διεθνούς κομμουνιστικού κινήματος Αντόνιο Γκράμσι σημειώνει προφητικά: «Είναι γνωστό ποια ιδεολογία διάδωσαν στόμα με στόμα οι προπαγανδιστές της αστικής τάξης στις μάζες του Βορρά. Ο Νότος είναι το σιδερένιο βάρος που εμποδίζει ταχύτερες προόδους στην πολιτιστική ανάπτυξη της Ιταλίας, οι Νότιοι είναι βιολογικά κατώτερα όντα, μισοβάρβαροι ή εντελώς βάρβαροι, από φυσικού τους, αν ο Νότος είναι καθυστερημένος, το φταίξιμο δεν είναι του καπιταλιστικού συστήματος ή όποιας άλλης αιτίας, αλλά της φύσης που έκανε τους Νότιους οκνηρούς, ανίκανους, δολοφόνους, βαρβάρους, ανακατεύοντας αυτή την τέχνη του ορφανού με την καθαρά ατομική έκρηξη μεγαλοφυϊών, που είναι σαν τους μοναχικούς φοίνικες σε μία άγονη και στείρα έρημο⁹.

Ο σοσιαλδημοκράτης καγκελάριος προφανώς θεωρεί βάρος για την οικονομία της πλούσιας πατρίδας του τον προβληματικό Νότο της Ένωσης, και αρνείται να συμβιβαστεί με την επιτακτική αναγκαιότητα για τη μεταφορά πλούτου από τις αναπτυσσόμενες χώρες του Βορρά προς τον Νότο, και στην επίσης φτωχή Ανατολή.

Με άλλα λόγια η προσπάθεια μεταλλαγής της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε μια αυστηρά ομοσπονδία, με όλα τα χαρακτηριστικά της, όπου τα κράτη-μέλη θα στερούνται της εθνικής των κυριαρχίας, κι όπου το βαρύ χέρι της Γερμανίας θα υπαγορεύει τις τύχες των, ιδιαίτερα με την έλευση του ευρώ βρίσκεται προ των πυλών.

Οι γερμανικοί σχεδιασμοί για μια ομοσπονδιακή οργάνωση της Ευρώπης φέρνει στη μνήμη των υπολοίπων ευρωπαίων τα σχέδια του Δρ. Σαχτ και του Φουνκ, για μια Ευρωπαϊκή Οικονομική Ένωση, το 1940, όπου το τότε Γ' Ράιχ θα ήταν το κυρίαρχο κράτος μέσα στην Ευρώπη και το Ράιχαμαρκ ένα από τα δύο σταθερά νομίσματα του κόσμου, μαζί με το δολάριο. Οι χώρες που θα μπορούσαν να μετάσχουν στην τότε Ένωση θα ήταν η Ολλανδία, η Δανία, η Σλοβενία, η Ρουμανία, η Βουλγαρία και η Ουγγαρία. Συνδεδεμένα κράτη-μέλη θα ήταν το Βέλγιο, η Νορβηγία και η Σουηδία. Ειδικές συμφωνίες θα εσουνάπτοντο μετά τη λήξη του πολέμου με τη Γαλλία και τη Βρετανία. Το σημερινό γερμανικό σχέδιο δεν απομακρύνεται πολύ από τη βασική έμμονη ιδέα των γερμανών για ένωση της Ευρώπης, όχι πλέον δια των όπλων, αλλά δια του ευρώ, όπως το 1940. Τότε το υπουργείο Οικονομικών του Ράιχ έβλεπε «ως μόνη απλή μέθοδο συνενώσεως, το ενιαίο νόμισμα!». Έτσι όμως και τώρα, το ενιαίο νόμισμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης γίνεται ο δούρειος ίππος της γερμανικής κυριαρχίας στην Ευρώπη. Όπως ανέφερε σχετικώς ένας γερμανός διπλωμάτης, είναι καιρός να αρχίσει η Γερμανία να ασκεί τόση επιρροή στην Ευρώπη, όση δημοσιονομική ενίσχυση παρέχει στα Ταμεία της. Αυτό κυρίως, όμως, που αναδεικνύει τον ρόλο της Γερμανίας ως ηγέτη της Ευρώπης είναι το πώς εννοεί την ευρωπαϊκή ενοποίηση, δηλαδή την επέκταση της ΕΕ15 σε ΕΕ25, με διεύρυνση προς Ανατολάς. Το γνωστό Drang Nach Osten Q...¹⁰.

Η Γερμανία συμμετέχοντας κατά 31,91% στο ΕΥΡΩ επηρεάζει σε σημαντικό βαθμό το ευρωπαϊκό οικοδόμημα. Μ' άλλα λόγια, τι αντίσταση δύναται να προβάλλει μια χώρα σαν την Ελλάδα με συμμετοχή 0,42% στο ΕΥΡΩ; (Πίνακας 2).

Εκείνο το οποίο πρέπει να τονιστεί με την είσοδο του ευρώ, για χώρες όπως η Ελλάδα είναι ότι, όσο οι διαφορετικές χώρες μπορούσαν να μεταβάλουν τις συναλλαγματικές ισοτιμίες των νομισμάτων τους, μπορούσαν να ανταγωνιστούν σε διεθνές επίπεδο άλλες χώρες και άλλα κεφάλαια τα οποία είναι πιο παραγωγικά και ισχυρότερα, υποτιμώντας ακόμη και το νόμισμά τους. Τη στιγμή όμως που δεν μπορεί να γίνει αυτό, το ελληνικό κεφάλαιο, για παράδειγμα δεν μπορεί να κάνει περαιτέρω υποτίμηση για να ανταγωνιστεί άλλες ευρωπαϊκές χώρες, ο μόνος τρόπος για να επιβιώσει είναι να αυξάνει συνεχώς την απόσπαση υπεραξίας¹¹.

Πίνακας 2
Κεντρικές ισοτιμίες και ποσοστιαία συμμετοχή
κάθε νομίσματος στο καλάθι του ευρώ

Νόμισμα	Κεντρικές Ισοτιμίες έναντι του ECU από 8.10.'90	Στάθμιση των νομισμάτων στις 8.10.'90 βάσει των κεντρικών ισοτιμιών (%)	Κεντρικές Ισοτιμίες έναντι του ΕΥΡΩ από 1.1.01	Στάθμιση των νομισμάτων στις 1.1.01 βάσει των τρεχουσών κεντρικών ισοτιμιών (%)
Αυστριακό σελίνι			13,7603	
Βελγικό φράγκο	42,4032	7,78	40,3399	8,18
Γερμανικό μάρκο	2,05586	30,36	1,95583	31,91
Ελληνική δραχμή	205,31	0,70	340,75	0,42
Πορτογαλικό εσκούδο	178,735	0,78	200,482	0,69
Γαλλικό φράγκο	6,89509	19,32	6,55957	20,30
Ολλανδικό φιορίνι	2,31643	9,49	2,20371	9,97
Ιρλανδική λίρα	0,767417	1,11	0,787564	1,08
Λουξεμβουργιανό φράγκο	42,4032	0,31	40,3399	0,32
Ιταλική λιρέτα	1538,24	9,87	1936,27	7,84
Ισπανική πεσέτα	133,631	5,18	166,386	4,16
Φινλανδική κορώνα			5,94573	

Πίνακας 2 (συνέχεια)

Νόμισμα	Κεντρικές Ισοτιμίες έναντι του ECU από 8.10.'90	Στάθμιση των νομισμάτων στις 8.10.'90 βάσει των κεντρικών ισοτιμιών (%)	Κεντρικές Ισοτιμίες έναντι του ΕΥΡΩ από 1.1.01	Στάθμιση των νομισμάτων στις 1.1.01 βάσει των τρεχουσών κεντρικών ισοτιμιών (%)
Δανική κορώνα	7,84195	2,52		
Λίρα στερλίνα	0,696904	12,60		
Σουηδική κορώνα				

Πηγή: Eurostat, Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, *Θεματολογικά Δελτία για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και τις Δραστηριότητες της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, Γενική Διεύθυνση Μελετών, Βρυξέλλες-Λουξεμβούργο, 1994, σελ. 451.

3. Η όξυνση των περιφερειακών ανισοτήτων υπό το πρίσμα της ΕΕ25

Η οικονομική δραστηριότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης συγκεντρώνεται σε έναν πυρήνα, ο οποίος εκτείνεται στο τρίγωνο μεταξύ North Yorkshire στη Βρετανία, Franche-Compte στη Γαλλία και Αμβούργο στη Γερμανία. Πρόκειται για μια περιφέρεια η οποία αντιστοιχεί μόλις στο 1/7 του εδάφους της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και κατοικεί το 1/3 του πληθυσμού της. Εντούτοις σ' αυτή την περιοχή παράγεται το ήμισυ του εισοδήματος (47%) της κοινότητας¹².

Οι ανισότητες όσον αφορά την ανεργία εξακολουθούν να είναι μεγάλες στην Ένωση. Το 1999, η Ελλάδα, η Ισπανία, η Γαλλία, η Ιταλία και Φινλανδία είχαν ποσοστά ανεργίας πάνω από το 10%, δηλαδή ποσοστό διπλάσιο από το Λουξεμβούργο, της Ολλανδίας, της Αυστρίας και της Πορτογαλίας, όπου το αντίστοιχο ποσοστό ήταν κάτω από το 5%¹³. Στη συνέχεια τα δεδομένα μετεβλήθησαν. Στις ήδη προβληματικές ευρωπαϊκές οικονομίες, προσετέθη

και ο οικονομικός γίγαντας, η Γερμανία, η οποία το 2005 αριθμεί 5.037.000 ανέργους, δηλαδή πάνω από το 12% του εργατικού δυναμικού, ποσοστό ρεκόρ για τη μεταπολεμική Γερμανία¹⁴.

Οι περιφερειακές ανισότητες γίνονται ακόμα πιο έντονες. Το 10% του πληθυσμού στις προβληματικές περιφέρειες το 1999 είχε ποσοστό ανεργίας 23%, δηλαδή 8 περίπου φορές μεγαλύτερο δείκτη ανεργίας από τις λιγότερο πληττόμενες περιφέρειες με ανεργία 3%. Επίσης το 1996, το εισόδημα του 18% του πληθυσμού της Ένωσης, δηλαδή ένας στους έξι κατοίκους, ήταν κάτω από το όριο της φτώχειας, το οποίο σύμφωνα με την Eurostat, είναι το τμήμα του πληθυσμού με εισόδημα ίσο ή μικρότερο του 60% του μέσου εισοδήματος της χώρας του. Με τη διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το οικονομικό τοπίο μετεβλήθη άρδην. Με βάση την ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης προκύπτει ότι οι εισοδηματικές διαφορές ανάμεσα στα κράτη και τις περιφέρειες διπλασιάστηκαν. Δηλαδή σε μια Ένωση με 25 κράτη μέλη, έχουμε ως επακόλουθο, σε εθνικό επίπεδο, πάνω από το 1/3 του πληθυσμού να ζει σε χώρες με κατά κεφαλή εισόδημα μικρότερο του 90% του μέσου όρου της Ένωσης, σε σύγκριση με το 1/6 της Ένωσης των «15».

Σε εθνικό επίπεδο, σε μια Ένωση των «25», οι χώρες χωρίζονται σε τρεις μεγάλες κατηγορίες:

Η ομάδα των πιο πλούσιων κρατών μελών των οποίων το εισόδημα βρίσκεται πάνω από το μέσο όρο, και περιλαμβάνει τα «12» από τα «15» κράτη μέλη της Ένωσης των «15» – δηλαδή όλα εκτός από την Ελλάδα, την Ισπανία, και την Πορτογαλία.

Ακολουθεί μια ενδιάμεση ομάδα, με την Ελλάδα, την Ισπανία, την Πορτογαλία, την Κύπρο, τη Μάλτα, τη Σλοβενία και την Τσεχία, των οποίων το εισόδημα ανέρχεται στο 80% περίπου του μέσου όρου και έχουμε έναν πληθυσμό της τάξεως του 13% του συνολικού πληθυσμού της Ένωσης των 25.

Η πραγματική όμως αλλαγή σε σύγκριση με τη ΕΕ των «15» δημιουργείται από την ύπαρξη μιας τρίτης μεγάλης ομάδας, στην οποία περιλαμβάνονται οι υπόλοιπες 8 χώρες, στις οποίες το κατά κεφαλήν εισόδημα ανέρχεται μόλις στο 40% του μέσου όρου της ΕΕ των «25». Πρόκειται για μια μεγάλη ομάδα, με πληθυσμό που αντιστοιχεί στο 16% του συνολικού πληθυσμού της ΕΕ25¹⁵.

Οι εισοδηματικές ανισότητες στο κατά κεφαλήν ΑΕΠ, ανάμεσα στα κράτη μέλη, αλλά κυρίως μεταξύ των περιφερειών, εξακολουθούν να είναι έντονες. Με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία της Eurostat το 2000 στην ΕΕ25 στην ευρύτερη περιοχή του Λονδίνου

το κατά κεφαλήν ΑΕΠ εκτινάχθηκε στο 266,1% του μέσου κοινοτικού ΑΕΠ, έναντι 51,9% της Ηπείρου της φτωχότερης περιφέρειας της ΕΕ15 και 29,4% της Lubelskie της φτωχότερης περιφέρειας της ΕΕ25 η οποία βρίσκεται στην Πολωνία. Δηλαδή έχουμε μια διαφορά μεταξύ των δύο ακραίων περιφερειών της ΕΕ15 κατά 5,1 φορές, ενώ στην ΕΕ25 οι ακραίες περιφέρειες έχουν σχεδόν διπλάσια απόκλιση σε σχέση με την ΕΕ15, και ανέρχεται στις 9,01 φορές¹⁶. Κάτι το οποίο δεν παρατηρείται στα ομοσπονδιακά κράτη. Στις ΗΠΑ οι εισοδηματικές διαφορές σπάνια ξεπερνούν το διπλάσιο. Η αρνητική αυτή κατάσταση επιδεινώθηκε περισσότερο με τη διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης προς τις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης.

Η ευρωπαϊκή κατασκευή ως απόρροια των συμφερόντων των ευρωπαϊκών πολυεθνικών επιχειρήσεων φαίνεται, εξετάζοντας για παράδειγμα τη διαχρονική εξέλιξη του ελληνικού εμπορικού ισοζυγίου, όπου το βασικό επιχείρημα των υποστηρικτών της ένταξης στην τότε ΕΟΚ, ήταν ότι τα ελληνικά εμπορεύματα θα διακινούνταν ελεύθερα σε μια αγορά 300 εκατ. καταναλωτών, άποψη η οποία δυστυχώς απεδείχθη ουτοπική. Τα ελληνικά προϊόντα στην προσπάθειά τους να εισέλθουν στη μεγάλη ευρωπαϊκή αγορά αποδείχτηκαν υπέρβαρα, σε αντίθεση με τα ευρωπαϊκά τα οποία κυριολεκτικά κατέκλυσαν την ελληνική αγορά ως ανοχύρωτη πόλη. Η εξέλιξη του ελληνικού εμπορικού ελλείμματος είναι ενδεικτική. Από τη δεκαετία του '90 και μετά, δηλαδή την περίοδο «εξυγίανσης» της ελληνικής οικονομίας, διευρύνεται σταθερά για να ανέλθει το 1999 στα 18 δις. δολάρια και το 2002 στα 21 δις. δολάρια. Δηλαδή το εμπορικό έλλειμμα της Ελλάδας ενός έτους αντιστοιχεί περίπου με τους κοινοτικούς πόρους τους οποίους θα εισπράξουμε από την Ευρωπαϊκή Ένωση την δετία 2000-2006 από το Γ' ΚΠΣ και ανέρχονται περίπου στα 27,2 δις. ευρώ¹⁷.

Να σημειωθεί ότι οι Κοινοτικές χρηματοδοτήσεις για την Ελλάδα του Α' ΚΠΣ (1989-1993) ανήλθαν σε 7,2 δις ΕΥΡΩ του Β' ΚΠΣ (1994-1999) σε 16,5 δις και του Γ' ΚΠΣ (2000-2006) σε 27,2 δις ΕΥΡΩ¹⁸.

Η Ελλάδα αδυνατεί να ανταγωνιστεί στην ευρωπαϊκή αγορά τις άλλες χώρες της Κοινότητας με αποτέλεσμα οι όροι εμπορίου να στρέφονται εναντίον της με όλες τις αρνητικές συνέπειες. Ταυτόχρονα ο οικονομικός κολοσσός της Ενωμένης Γερμανίας ασφυκτικά κάτω από το βάρος της οικονομικής ανάπτυξης παρουσιάζοντας το μεγαλύτερο εμπορικό πλεόνασμα, επιβεβαιώνοντας για μια ακόμη φορά τα μεγάλα οικονομικά συμφέροντα που συν-

δέουν αυτή τη χώρα με την Κοινότητα και την τελευταία διεύρυνση.

Η ευρωπαϊκή κατασκευή υπό γερμανική ηγεμονία, έχει ως συνέπεια, τα «μικρά» περιφερειακά κράτη μέλη της Ένωσης σταδιακά να χάνουν την εθνική τους υπόσταση, σε αντίθεση με τα «κεντρικά» ηγεμονικά κράτη μέλη τα οποία διαρκώς ενισχύονται. Η οικονομική διολίσθηση των ασθενέστερων «περιφερειακών» κρατών μελών της Ένωσης φαίνεται να αποτελεί αποτέλεσμα της άνισης ανάπτυξης. Εξάλλου στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, δεν υπάρχει κοινοτικό συμφέρον, αλλά μόνο επιμέρους εθνικά συμφέροντα. Μ' αυτή την έννοια έθνη αναπτύσσονται και έθνη περιθωριοποιούνται.

4. Το Σύνταγμα της Ευρώπης και οι ενδοευρωπαϊκές αντιθέσεις

Σχετικά με την έγκριση του Ευρωπαϊκού Συντάγματος, δεν άργησαν να φανούν οι αγεφύρωτες αντιφάσεις οι οποίες χωρίζουν τα εθνικά κράτη της Κοινότητας για το μέλλον της ευρωπαϊκής ενοποίησης. Ουσιαστικά τα κράτη μέλη της Ένωσης σε πρώτη φάση ήσαν διηρημένα σε δύο αντίπαλα στρατόπεδα. Από την μια πλευρά έχουμε τους φιλοευρωπαϊστές, στρατόπεδο που περιστρέφεται περίξ του γαλλογερμανού άξονα, και από την άλλη το μπλοκ των φιλοαμερικανών με προεξάρχοντες την Ισπανία του πρώην πρωθυπουργού Χοσέ Μαρία Αθνάρ και τη νεοφώτιστη Πολωνία. Η πορεία για την ψήφιση του Ευρωπαϊκού Συντάγματος αποκάλυψε με τον καλύτερο δυνατό τρόπο το μέγεθος των ενδοϊμπεριαλιστικών αντιθέσεων ανάμεσα στους δύο πόλους του Ατλαντικού.

Οι συγκρούσεις και οι διαφωνίες εστιάζονται κυρίως στα συμπεράσματα του Σχεδίου Συντάγματος τα οποία προβλέπουν τη δημιουργία θέσης προέδρου του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου που θα εκλέγεται για 2,5 χρόνια με δυνατότητα παράτασης μιας θητείας. Αυτό σημαίνει ότι αυτόματα καταργείται η εκ περιτροπής εξαμηνιαία κυκλική προεδρία. Επίσης διαφωνίες υπάρχουν για τη θέση υπουργού Εξωτερικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τη μείωση σε 15 από το 2009 του αριθμού των επιτρόπων και την κατανομή των αρμοδιοτήτων στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή, αλλά κυρίως η κορυφή του παγόβουνου των αγεφύρωτων διαφορών επικεντρώνεται στον

νέο τρόπο υπολογισμού της ενισχυμένης πλειοψηφίας στο Συμβούλιο με ταυτόχρονη αναθεώρηση της στάθμισης των ψήφων υπέρ του «σκληρού» πυρήνα. Με βάση το αρχικό Σχέδιο του Συντάγματος το οποίο και απορρίφτηκε προέβλεπε ότι: «η ενισχυμένη πλειοψηφία καθορίζεται ως η πλειοψηφία των κρατών μελών, τα οποία αντιπροσωπεύουν τουλάχιστον τα 3/5 του πληθυσμού της Ένωσης. Δηλαδή, απαιτούνται, 13 στα 25 κράτη μέλη, τα οποία ταυτόχρονα να αντιπροσωπεύουν το 60% των 450 περίπου κατοίκων της Ευρωπαϊκής Ένωσης».

Η στάθμιση των ψήφων στα Συμβούλια των Υπουργών με κριτήριο το πληθυσμιακό μέγεθος κάθε κράτους μέλους προκαλούν συγκρούσεις και διαιρέσεις στο εσωτερικό της ΕΕ25 και γίνεται φανερό ότι ο γαλλογερμανικός άξονας επιχειρεί να αποκτήσει τον πλήρη έλεγχο και την ηγεμονία στην Ένωση «εξοστρακίζοντας» τα κράτη μέλη υπό αμερικανική επιρροή από τα κέντρα λήψης των αποφάσεων. Μ' αυτή την έννοια ιδιαίτερη σημασία αποκτά η εντυπωσιακή κίνηση του γερμανού καγκελάριου, να αναθέσει στο γάλλο πρόεδρο, να εκπροσωπήσει και τη Γερμανία στη συζήτηση κάποιων θεμάτων στη Σύνοδο κορυφής (Ρώμη, Οκτώβριος, 2003). Στην ουσία ήταν μια κίνηση η οποία ερμηνεύτηκε ως επίδειξη ισχύος και συνοχής του γαλλογερμανικού άξονα, ο οποίος προβάλλει ως αδιαμφισβήτητος ηγεμονικός πόλος στην ΕΕ25.

Το σχέδιο Συντάγματος της Ευρωπαϊκής Ένωσης αρχικά συζητήθηκε τον Οκτώβριο του 2003 στη Ρώμη όπου η Διακυβερνητική Διάσκεψη συγκλήθηκε ειδικά γι' αυτό θέμα. Στη Ρώμη παρουσιάστηκαν και οι πρώτες ρωγμές στη συνοχή της ΕΕ25. Το κείμενο των συμπερασμάτων της Συνόδου χαρακτηρίστηκε από την έντονη διάθεση των εταίρων να ξεπεράσουν τα όποια εμπόδια παρεμβάλλονται για την πολιτική ενοποίηση της ΕΕ25. Ο γαλλογερμανικός άξονας και κατ' επέκταση ο «σκληρός» πυρήνας της ΕΕ25 επιχειρεί να ενισχύσει με κάθε τρόπο τη συμμετοχή της Ένωσης στη διεθνή σκηνή, να γίνει δηλαδή ισότιμος εταίρος με τις ΗΠΑ στη διαμόρφωση της «νέας τάξης πραγμάτων».

Το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα στην ουσία είναι μια νέα Συνθήκη η οποία ενσωματώνει όλες τις προηγούμενες συνθήκες και συμφωνίες. Οι ιθύνουσες δυνάμεις, οικονομικές και πολιτικές της ΕΕ25 προσπαθούν να καθυποτάξουν τα μικρότερα κράτη, όπου οι αποφάσεις θα λαμβάνονται από ένα Διευθυντήριο, το οποίο θα απαρτίζουν τα κράτη μέλη με τον μεγαλύτερο πληθυσμό της Ένωσης: Γερμανία, Γαλλία, Ηνωμένο Βασίλειο και Ιταλία, στα οποία ήλπιζαν ενδεχομένως να προστεθούν, Ισπανία και Πολωνία. Στη Σύνοδο

Κορυφής (Ρώμη, Οκτώβριος 2003), οι σημαντικές αντιρρήσεις προβλήθηκαν από την Ισπανία και την Πολωνία, χώρες με πληθυσμό 39 εκατομμύρια η καθεμία, οι οποίες δήλωσαν χωρίς περιστροφές την αντίθεσή τους στην αναθεώρηση της Συνθήκης της Νίκαιας.

Με βάση τη Νίκαια, Ισπανία και Πολωνία διαθέτοντας 27 ψήφους στο Συμβούλιο δύο λιγότερες από τη Γερμανία, Βρετανία, Γαλλία και Ιταλία, οι οποίες διαθέτουν 29 ψήφους, φαίνεται να απολαμβάνουν προνομιακό καθεστώς στη διαδικασία λήψης των αποφάσεων. Ενώ με την Νίκαια, Γερμανία και Γαλλία διέθεταν μόλις από 9% των ψήφων, με τις προτάσεις της Συντακτικής Συνέλευσης το ποσοστό τους ανέρχεται σε 18% και 13% αντίστοιχα, οπότε μόνες τους διαθέτουν το 1/3 των ψήφων. Αν προσθέσουμε και την Ιταλία, αυτομάτως οι τρεις χώρες διαθέτουν το 44% των ψήφων, οπότε καμιά απόφαση δεν μπορεί να ληφθεί εναντίον τους ακόμη κι αν το επιθυμούν και οι 22 υπόλοιπες χώρες, αφού Γερμανία, Γαλλία, και Ιταλία, συγκεντρώνουν πάνω από 40% του πληθυσμού, που αποτελεί την «αναστέλλουσα μειοψηφία», στο προσχέδιο του Ευρωπαϊκού Συντάγματος.

Με άλλα λόγια, κάτι το οποίο κέρδισαν στη Νίκαια αρνούνται να το παραχωρήσουν. Η νέα συνταγματική ρύθμιση στον τρόπο λήψης των αποφάσεων και η διπλή πλειοψηφία, με απλή πλειοψηφία των κρατών μελών τα οποία απαραίτητα πρέπει να εκπροσωπούν το 60% της ΕΕ25, φαίνεται να υποβάθμιζε Ισπανία και Πολωνία, οι οποίες και γι' αυτό πρόβαλαν σθεναρή αντίσταση στο θέμα αναστάθμισης των ψήφων σε βάρος τους. Μάλιστα ο πρώην πρωθυπουργός της Ισπανίας Χοσέ Μαρία Αθνάρ εκφράζοντας με ακραιφνώς μεσογειακό ταμπεραμέντο τις απόψεις του σημείωσε: «αγαπώ τόσο τη Γαλλία, ώστε είμαι ερωτευμένος με τη Νίκαια» διατυπώνοντας με λυρισμό τις αντιρρήσεις του έναντι της διπλής πλειοψηφίας, η οποία ευνοεί τις χώρες με μεγάλο πληθυσμό. Με την Ισπανία και την Πολωνία συντάχθηκαν οι μικρές χώρες της ΕΕ25. Το βάρος λοιπόν στο «αντίπαλο δέος» και τις γαλλογερμανικές επιδιώξεις ανέλαβαν να φέρουν εις πέρας οι κυβερνήσεις της Ισπανίας και της Πολωνίας οι οποίες αντιτάχθηκαν στις προτάσεις του Ευρωπαϊκού Συντάγματος. Οι πάντες βέβαια γνωρίζουν ότι πίσω από αυτή τη διαμαρτυρία βρίσκονται η Βρετανία και η Ιταλία των Μπλερ και Μπερλουσκόνι, οι οποίες επιθυμούν διακαώς τις ΗΠΑ να παρεμβαίνουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Στις ισπανοπολωνικές αντιδράσεις απάντησε με έντονο ύφος ο καγκελάριος της Γερμανίας, Σρέντερ δηλώνοντας: «δεν είναι δυ-

νατόν η Γερμανία με τα 82 εκατομμύρια κατοίκους να διαθέτει 29 ψήφους και η Πολωνία και η Ισπανία με συνολικό αριθμό κατοίκων τα 80 εκατομμύρια να διαθέτουν μαζί 54 ψήφους»¹⁹.

Το «ναυάγιο» της Ρώμης έδωσε τη θέση του στις οργισμένες απειλές του «σιδηρού» καγκελάριου της Γερμανίας Σρέντερ προειδοποιώντας ότι η χώρα του θα επανεξετάσει τη χρηματοδότηση της προς τα ταμεία της ΕΕ25 κατά τις διαπραγματεύσεις κατάρτισης του κοινοτικού προϋπολογισμού του 2004. Ο καγκελάριος συνόδευσε την απειλή με προειδοποίηση προς άπαντες τους ενδιαφερόμενους να μην παρατείνουν τις διαπραγματεύσεις για το Σύνταγμα πέραν του Δεκεμβρίου 2003, διότι θα προχωρήσει στις απειλές του. Εικάζεται ότι αποδέκτες αυτής της απειλής φαίνεται να είναι η Ισπανία και η Πορτογαλία, οι κυρίως ωφελημένες χώρες από τα Διαρθρωτικά Ταμεία, αλλά και η νεοφώτιστη Πολωνία, η οποία, σύμφωνα με εκτιμήσεις του γαλλικού υπουργείου οικονομικών θα είναι η πλέον ωφελημένη της διεύρυνσης, δοθέντος ότι στο διάστημα 2007-2013 θα χρηματοδοτήσει με κονδύλια της ΕΕ25, το 4,5% του ΑΕΠ της²⁰.

Η δύναμη του ισχυρού, αυτή είναι η «Άγια Ευρωπαϊκή Οικογένεια», όσο και να φαίνεται κυνικό, «δούναι λαβείν» είναι ο απαράβατος κανόνας στις σχέσεις των κρατών μελών στο πλαίσιο της ΕΕ25.

Το «ναυάγιο» της Διακυβερνητικής Διάσκεψης της Ρώμης (Οκτώβριος 2003) το διαδέχτηκε η «τρικυμία» των Βρυξελλών (Δεκέμβριος 2003) και η παταγώδης αποτυχία της Διακυβερνητικής να εγκρίνει το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα. Οι αντιθέσεις Ισπανίας, Πολωνίας, Πορτογαλίας κι ενός μικρού αριθμού κρατών της διεύρυνσης (Εσθονία) με τη διακριτική υποστήριξη της Βρετανίας από την μια πλευρά, και των χωρών περί τον γαλλογερμανικό άξονα από την άλλη, αποδείχθηκαν αγεφύρωτες. Η πολωνική στάση έχει ερεθίσει εξαιρετικά τα αντανακλαστικά της Γερμανίας, η ηγεσία της οποίας προώθησε τη διεύρυνση της ΕΕ25 υπό τον όρο ένταξης της Πολωνίας. Η Πολωνία η οποία μαζί με τις άλλες χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής, ενώ μεγάλωσαν στη γερμανική αυλή, όταν πήραν βίζα για ένταξή τους στην Ένωση ξαφνικά «ανακάλυψαν» την Αμερική! Η εξέλιξη αυτή οδήγησε τον γερμανό καγκελάριο να δηλώσει ωμά: «όποιος αγνοεί τη συλλογική πρόοδο δεν μπορεί να μένει ατιμώρητος»²¹, προφανώς απειλώντας τους πολωνούς με οικονομικές κυρώσεις παραπέμποντας ευσχήμως στο νέο δημοσιονομικό πλαίσιο της ΕΕ25.

Η διαδικασία λήψης αποφάσεων απεδείχθη ανυπέρβλητο εμπό-

διο για την επίτευξη συμφωνίας στη Διακυβερνητική (Βρυξέλλες, Δεκέμβριος 2003). Το πλαίσιο της συνθήκης της Νίκαιας η οποία θα εφαρμοστεί ως το 2009, προβλέπει για εκείνες τις αποφάσεις που απαιτείται ειδική πλειοψηφία, αυτές να λαμβάνονται με τη διαδικασία των σταθμισμένων ψήφων οι οποίες κατανεμήθηκαν στα κράτη μέλη της ΕΕ25, με την προϋπόθεση το άθροισμά τους να αντανakλά το 62% του πληθυσμού της Ένωσης. Το σχέδιο του Ευρωπαϊκού Συντάγματος αρχικά προέβλεπε ένα απλούστερο σύστημα της «διπλής πλειοψηφίας», όπου για τη λήψη μιας απόφασης αρκούσε μια πλειοψηφία των 13 από τα 25 κράτη μέλη τα οποία ταυτόχρονα να αντιπροσωπεύουν το 60% του πληθυσμού της Ένωσης. Στο σημείο αυτό επήλθε το μοιραίο. Η Ισπανία και η Πολωνία διαφώνησαν και ζήτησαν τη διατήρηση του συστήματος της Νίκαιας.

Φαινομενικά, η Διακυβερνητική Διάσκεψη οδηγήθηκε σε πλήρη αποτυχία, πάνω στο θέμα του ορισμού της «ειδικής πλειοψηφίας» για την λήψη αποφάσεων στο Συμβούλιο της Ένωσης. Τα βαθύτερα όμως αίτια του «ναυαγίου» πρέπει να αναζητηθούν στις διαφορετικές και αποκλίνουσες απόψεις για τη μελλοντική συγκρότηση της ΕΕ25. Έτσι λοιπόν, από την μια πλευρά, υπάρχει το υπερεθνικό – Ευρωπαϊκό Ομοσπονδιακό Κράτος και η προσέγγιση της «εμβάθυνσης», δηλαδή της πολιτικής ένωσης της κοινότητας, η οποία εκφράζεται από τον γαλλογερμανικό άξονα, τις χώρες της Benelux κ.ά. Οι χώρες αυτές επιδιώκουν την ανάπτυξη της ΕΕ25 σε πολιτική ένωση με ισχυρούς θεσμούς και πολιτικές με αυτόνομη παρουσία στο διεθνές σύστημα ως νέος πόλος επιρροής. Από την άλλη πλευρά, έχουμε τη Διακυβερνητική, εθνοκρατική αντίληψη, την οποία εκφράζουν κυρίως οι σκανδιναβικές χώρες μαζί με τις νεοεισερχόμενες χώρες, οι οποίες τελούν υπό διακριτική αμερικανική επιρροή και θέλουν μια ΕΕ25 ως έναν ακόμη διεθνή οργανισμό συνεργασίας, χωρίς αυτόνομα υπερεθνικά όργανα και ανεξάρτητη διεθνή παρουσία²².

Η Πολωνία, πριν καν γίνει μέλος της ΕΕ25 εξέφρασε με τον πλέον κατηγορηματικό τρόπο την αντίληψη αυτή. Με την αδιάλλακτη στάση της, και το «liberum veto» που πρόβαλε, θέλησε να μας υπενθυμίσει το αριστοκρατικό της παρελθόν και να καθιερωθεί, ως ένας εκ των πρωταγωνιστών της ενδοευρωπαϊκής αναμέτρησης. Οι ΗΠΑ δεν έκρυψαν το μεγάλο τους ενθουσιασμό για τον ρόλο τον οποίο επιφυλάσσουν στην Πολωνία να διαδραματίσει στην ΕΕ25. Είναι χαρακτηριστικό αυτό το οποίο υπογράμμισε σε κύριο άρθρο της η *Wall Street Journal*: «χαιρετίζουμε την Πο-

λωνία και την Ισπανία που ύψωσαν το ανάστημά τους σε μια κρίσιμη συγκυρία στην ιστορία της Ευρώπης. Η Πολωνία και η Ισπανία αξίζουν συγχαρητηρίων, γιατί άντεξαν στην αδυσώπητη πίεση από τη Γερμανία και τη Γαλλία. Η Γαλλία και η Γερμανία ποτέ δεν έκρυψαν την επιθυμία τους να θεσμοποιήσουν τον αντιαμερικανισμό που στηρίζει τη σταυροφορία τους μέσα στην ΕΕ εναντίον του πολέμου στο Ιράκ»²³, ερμηνεύοντας χαρμόсуνα από την οπτική γωνία των ΗΠΑ την επίμονη άρνηση της νεοφώτιστης Πολωνίας να υπερψηφίσει το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα²⁴.

Η ουσία της διαφωνίας των ευρωπαίων ηγετών της ΕΕ25 είναι η εναγώνια προσπάθειά τους να θεσμοθετήσουν το καπιταλιστικό ως ισόβιο κοινωνικό σύστημα. Στον απόηχο της αποτυχημένης Διακυβερνητικής Διάσκεψης και στη σωτηρία της καπιταλιστικής Ευρώπης αναφέρθηκε ο Γάλλος πρόεδρος Ζακ Σιράκ, ο οποίος έθεσε ευθέως το ζήτημα της συγκρότησης της «ομάδας των πρωτοπόρων» σημειώνοντας ότι: «επιμένω ότι είναι καλή λύση, γιατί θα δώσει ένα motor, θα δώσει το καλό παράδειγμα, επιτρέποντας στην Ευρώπη να προχωρήσει πιο γρήγορα, πιο μακριά». Στο ίδιο μήκος κύματος κινήθηκε και ο καγκελάριος της Γερμανίας Γκέρχαρντ Σρέντερ, ο οποίος σε δηλώσεις του στην Frankfurter Allgemeine Zeitung έγινε περισσότερο σαφής τονίζοντας ότι, «είναι προφανές πως αν δεν φθάσουμε σε συμφωνία σε ένα ορατό μέλλον για το σχέδιο συντάγματος, η συνέπεια μπορεί να είναι μια Ευρώπη δύο ταχυτήτων»²⁵.

Στο πλαίσιο των ενδοευρωπαϊκών αντιθέσεων, το μέλλον της καπιταλιστικής «ενωμένης» Ευρώπης διαγράφεται δυσοίωνο. Αυτό διαφαίνεται από την προειδοποίηση την οποία απηύθυναν Γαλλία και Γερμανία για στενότερη συνεργασία με άλλες χώρες μέλη, γεγονός που θα οδηγήσει σε μια Ευρώπη δύο ταχυτήτων. Στην πραγματικότητα, το πρόβλημα δεν είναι η διαδικασία λήψης των αποφάσεων, αλλά οι θεμελιώδεις διαφορές ανάμεσα στα κράτη μέλη αναφορικά για το καπιταλιστικό μέλλον της Ευρώπης. Τα κράτη μέλη τα οποία επιδιώκουν την εμβάθυνση της ΕΕ25 και επιμένουν σθεναρά στην υπεράσπιση των στενών εθνικών καπιταλιστικών συμφερόντων τους για την ώρα έχουν πάρει το «πάνω χέρι». Τα κράτη αυτά όμως, όταν κάνουν λόγο για πολιτική ένωση και για ομοσπονδιακή Ευρώπη, στην ουσία εννοούν την άνοδο των δικών τους πατρίδων στην ευρωπαϊκή διακυβέρνηση εις βάρος των «μικρών» και ανίσχυρων πατρίδων. Άλλωστε η Ευρωπαϊκή Ένωση, «δεν είναι κράτος. Με τη Συνθήκη δεν φτιάχνεται, επίσης, κράτος, επομένως η συζήτηση αν θα είναι ομοσπονδιακό,

μεταεθνικό ή τι άλλο κράτος δεν έχει βάση στο έδαφος της Συνθήκης [...]. Τα αποφασιστικά όργανα της ΕΕ δεν διαθέτουν πολιτική υπευθυνότητα. Τα κράτη θέλουν να παίρνει αποφάσεις η ΕΕ για να αποποιούνται τις πολιτικές ευθύνες και η ΕΕ παίρνει αποφάσεις χωρίς πολιτικό έλεγχο. Εξ ίσου ανεύθυνη είναι η ΕΕ στο θέμα της οικονομίας. Το εθνικό κράτος δεν νομιμοποιείται να παρέμβει στην οικονομία και η ΕΕ δεν διαθέτει κράτος ώστε να παρέμβει. Άρα η οικονομία λειτουργεί χωρίς κρατική παρέμβαση»²⁶. Με άλλα λόγια, «ευρωπαϊκή ενοποίηση» πεδίο δόξης λαμπρό για την νεοφιλελεύθερη παγκοσμιοποίηση. Φεντεραλιστές και ακραιφνείς εθνικιστές συναγωνίζονται για λιγότερο κοινωνικό κράτος θεοποιώντας την αγορά. Δηλαδή, το ευρωπαϊκό μόρφωμα που οικοδομείται κατοχυρώνει τον ελεύθερο ανταγωνισμό και την οικονομία της αγοράς²⁷. Μ' αυτή την έννοια «επανέρχεται δριμύτερα το θέμα του νομικο-τυπικού προσδιορισμού και της οργανο-λειτουργικής οριοθέτησης του δημόσιου και του ιδιωτικού χώρου»²⁸.

Η καπιταλιστική Ευρώπη της άνισης και συνδυσασμένης ανάπτυξης, αυτή η οποία συνηθίζεται να αποκαλείται ως «Ευρώπη των δύο ταχυτήτων» βρίσκεται προ των πυλών. Ένας κατακερματισμένος ευρωπαϊκός καπιταλισμός είναι αδύνατον να ανταποκριθεί στις δύσκολες ανάγκες που επιβάλλει ο διεθνής ανταγωνισμός. Οι ΗΠΑ προτιμούν μια φιλοαμερικανική ΕΕ25 και κράτη μέλη τύπου Πολωνίας «κύμβαλα αλαλάζοντα» των αμερικανικών συμφερόντων, από μια «ευρωπαϊκή» Ευρώπη υπό τον γαλλογερμανικό άξονα. Με άλλα λόγια η αποτυχία της Διακυβερνητικής κατέγραψε με τον καλύτερο δυνατό τρόπο τους νέους συσχετισμούς δυνάμεων, τις νέες συμμαχίες σε μια «Ευρώπη πολλών ταχυτήτων», με τις ΗΠΑ «ωσεί παρούσες».

5. Ο μεγάλος συμβιβασμός για την έγκριση Ευρωπαϊκού Συντάγματος στον απόηχο του αρχικού «ναυαγίου»

Στην αμερικανική πρόκληση και την προσωρινή νίκη την οποία κατήγαγαν τα κράτη δορυφόροι των ΗΠΑ στην ΕΕ25 απάντησε με σκαιό τρόπο ο «σκληρός» ευρωπαϊκός πυρήνας. Στον απόηχο της Διακυβερνητικής αποτυχίας τα «6» βασικά κράτη μέλη χρηματοδότες του κοινοτικού προϋπολογισμού (με 13,3 δις ευρώ ετη-

σίως), Γερμανία, Γαλλία, Ολλανδία, Σουηδία, Βρετανία, και Αυστρία, με επιστολή τους προς τον πρόεδρο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής ζήτησαν τη μείωση των κοινοτικών χρηματοδοτήσεων από το 2007 έως το 2013 στο 1% του ευρωπαϊκού Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος από 1,24% που είναι μέχρι σήμερα. Αν υλοποιηθούν οι απειλές του «σκληρού» πυρήνα θα έχουμε περικοπή πόρων της τάξης των 25 δις ευρώ ετησίως για τις χώρες της κοινοτικής συνοχής. Πρόκειται για τις συνέπειες της «μίνι ανταρσίας» των μικρών χωρών και την απάντηση της Γερμανίας ότι «κανείς δε μένει ατιμώρητος»²⁹ όταν παρεμποδίζει το συλλογικό καλό. Μέχρι σήμερα το ανώτατο όριο δαπανών ανέρχεται στο 1,24% του ΑΕΠ της Ένωσης, αλλά ουσιαστικά διανέμεται ποσό ίσο με το 1,06% του ΑΕΠ. Το υπόλοιπο ποσό παρακρατείται ως αποθεματικό για έκτατα γεγονότα. Συνεπώς, αν «περάσει» η πρόταση των «6» για μείωση του προϋπολογισμού, τότε το ανώτατο όριο θα ανέλθει στο 1%, και το πραγματικό ποσό μόλις θα πλησιάζει το 0,8%-0,9% του ευρωπαϊκού ΑΕΠ³⁰.

Οι «6» χώρες μέλη του κοινοτικού «σκληρού» πυρήνα εκτός από τον περιορισμό των δημοσιονομικών της Ένωσης ζήτησαν στην ίδια επιστολή τη διεύρυνση της κοινοτικής δράσης σε νέους τομείς, όπως είναι η εξωτερική και αμυντική πολιτική, η καταπολέμηση της λαθρομετανάστευσης, μέχρι την κατασκευή μεγάλων έργων προς όφελος της ανταγωνιστικότητας των οικονομιών τους. Στην ουσία η κίνηση των «6» οι οποίοι αποτελούν ένα ετερόκλητο σύνολο στοχεύει αποκλειστικά και μόνο στην όσο το δυνατόν μεγαλύτερη μείωση των κοινοτικών δαπανών, τις οποίες κυρίως αυτές επωμίζονται. Πρόκειται για τη γνωστή «μάχη» την οποία επί χρόνια δίδει κυρίως η Γερμανία για να περιορίσει στο ελάχιστο τη δική της συνεισφορά στον κοινοτικό προϋπολογισμό. Εξίσου επίμονες είναι οι προσπάθειες προς την ίδια κατεύθυνση χωρών όπως η Βρετανία, η Σουηδία, η Ολλανδία, ενώ η Γαλλία συμπαραστέκεται στο Βερολίνο εκ του ασφαλούς βέβαια, καθώς τα κοινοτικά κονδύλια που κυρίως την ενδιαφέρουν, εκείνα για την γεωργία, έχουν ήδη οριστικοποιηθεί³¹.

Το μεγαλύτερο μέρος του προϋπολογισμού χρηματοδοτεί τις λεγόμενες διαρθρωτικές πολιτικές μέσω των Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης και τη γεωργία. Οι «πλούσιες» χώρες του βιομηχανικού Βορρά, οι οποίες είτε δεν δικαιούνται κοινοτικούς πόρους, είτε δεν διαθέτουν μεγάλο γεωργικό τομέα, καταβάλλουν περισσότερα από όσα εισπράττουν. Αντίθετα, η Ελλάδα μαζί με τις άλλες δύο χώρες της μέχρι πρότινος κοινοτικής συνοχής (Πορτογαλία, Ισπανία), ει-

σπράττουν συνολικά περισσότερα απ' όσα καταβάλλουν οι «6» πλούσιες χώρες που κατέθεσαν το αίτημα για μείωση του προϋπολογισμού. Ισπανία, Πορτογαλία και Ελλάδα εισπράττουν 14,9 δις ευρώ ετησίως καθαρά, αν αφαιρεθεί δηλαδή η συνεισφορά τους στον κοινοτικό προϋπολογισμό. Το μεγαλύτερο ποσό αναλογικά με το μέγεθος της οικονομίας της εισπράττει η Ελλάδα, ήτοι 3,38 δις ευρώ για το 2002 ή 2,93% του ΑΕΠ της³². Το 2004 εισπράξαμε ακόμα περισσότερα ήτοι 5,8 δις ευρώ, ποσόν το οποίο αντιστοιχεί στο 3,52% του ΑΕΠ³³. Τη δεύτερη θέση κατέλαβε η Πορτογαλία με 4,4 δις ευρώ, ποσό που αντιστοιχεί στο 3,35% του ΑΕΠ της, ενώ σε απόλυτους αριθμούς η Ισπανία εισέπραξε το ίδιο έτος 16,4 δις ευρώ και 2,07 του ΑΕΠ, ακολουθεί η Γαλλία με 12,9 δις ευρώ ή 0,79% του ΑΕΠ³⁴. Ο υπολογισμός δεν μπορεί να γίνει για τα νέα κράτη μέλη, καθώς εντάχθηκαν το μήνα Μάιο.

Οι απειλές των «6» αποτέλεσαν μέσο πίεσης για έγκριση του Ευρωπαϊκού Συντάγματος, καθώς πλήττουν τα συμφέροντα της Ισπανίας και της Πολωνίας, διότι θεωρήθηκαν αποκλειστικά υπεύθυνες για την αποτυχία της Διακυβερνητικής. Μάλιστα με την ένταξη το 2004 των 10 νέων χωρών στην ΕΕ25 ως περισσότερο φτωχές ούτως ή άλλως θα εισπράξουν τη μερίδα του λέοντος από τους κοινοτικούς πόρους. Η Γερμανία αδειάζοντας τα κοινοτικά ταμεία κυνικά δείχνει τα «δόντια» της στους μικρούς και φτωχούς. Η εξέλιξη αυτή θα έχει αρνητικές συνέπειες και για την Ελλάδα. Με την ένταξη των φτωχότερων χωρών, πολλές περιφέρειες της Ελλάδας, όπως για παράδειγμα, η Στερεά Ελλάδα, η Αττική, το Νότιο Αιγαίο, η Κεντρική και Δυτική Μακεδονία, θα υπερβούν το 75% του μέσου κοινοτικού ΑΕΠ και δεν θα μπορούν να ενταχθούν στον «Στόχο1» με αποτέλεσμα πλέον να μη δικαιούνται κοινοτική χρηματοδότηση. Η αρνητική αυτή εξέλιξη σύμφωνα με έρευνα γερμανικού ερευνητικού κέντρου, οι χρηματοδοτήσεις από την ΕΕ προς την Ελλάδα αναμένεται να μειωθούν σημαντικά από το 2008 και να ανέλθουν το 2013 ακόμη και στο 0,51% του ΑΕΠ της χώρας μας³⁵.

Η συνέχεια είναι γνωστή. Ο «σκληρός» πυρήνας αφού υλοποίησε τις απειλές του προς τις αδύναμες χώρες μέλη, τελικά οι αντιρρήσεις εκάμφθησαν και το Σύνταγμα της ΕΕ25 εγκρίθηκε και μάλιστα ομόφωνα στην Σύνοδο Κορυφής του Ιουνίου 2004 με το συμβιβασμό της διπλής πλειοψηφίας 55% και 65%, αφού ο σκληρός πυρήνας υλοποίησε τις απειλές του προς τις αδύναμες χώρες μέλη. Δηλαδή, η τελική αναλογία κρατών-πληθυσμού που ανευρέθη, είναι να λαμβάνεται μια απόφαση εφ' όσον συγκεντρώ-

νει τη στήριξη του 55% των κρατών-μελών της ΕΕ25 τα οποία αντιπροσωπεύουν το 65% του πληθυσμού της Ένωσης. Αυτό σημαίνει ότι για να ληφθεί μια απόφαση θα πρέπει στην πλειοψηφία αυτή να συμμετέχουν τουλάχιστον 15 κράτη-μέλη. Επίσης προβλέπεται ότι για να εμποδιστεί η λήψη μιας απόφασης θα πρέπει η «αναστέλλουσα μειοψηφία» του 35% να προέρχεται από τουλάχιστον τέσσερα κράτη-μέλη. Η «παλιά» Ευρώπη λοιπόν, Γαλλίας, Γερμανίας, Βελγίου και Λουξεμβούργου που συγκεντρώνουν την «αναστέλλουσα μειοψηφία» ανά πάσα στιγμή δύνανται να μπλοκάρουν ολόκληρη την ΕΕ25. Μ' αυτή την έννοια, αποκαλύπτεται ότι το ευρωσύνταγμα της ΕΕ25 σχεδιάστηκε κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να προστατεύει την πλούσια μειοψηφία απέναντι στην κάθε πλειοψηφία.

Ο τρόπος λήψης των αποφάσεων στην ΕΕ25 ο οποίος αλλάζει επί το δυσμενέστερο με το ευρωσύνταγμα δίδει και το στίγμα της αντιδραστικής συνθήκης. Η μετάβαση από το σύστημα της «ειδικής πλειοψηφίας» σε εκείνο της «διπλής πλειοψηφίας» κρατών-πληθυσμού αποτελεί την ουσιαστικότερη καινοτομία που εισάγεται με το ευρωσύνταγμα, η οποία αποτέλεσε και τη μεγαλύτερη πηγή έντασης σε όλες τις διαπραγματεύσεις που προηγήθηκαν. Η επέκταση της εφαρμογής της «ειδικής πλειοψηφίας» που αποφασίστηκε σε συνδυασμό με το σύστημα της «διπλής πλειοψηφίας», ενισχύει σημαντικά το ρόλο των ισχυρών κρατών-μελών³⁶.

Και κάτι πολύ σημαντικό. Το Σύνταγμα της ΕΕ25 είναι το μοναδικό «σύνταγμα» στο οποίο αναφέρεται ρητά και κατηγορηματικά ότι η οικονομία της αγοράς αποτελεί συνταγματική δέσμευση για όλα τα κράτη μέλη της Ένωσης. Από τα πρώτα κίολας άρθρα του ευρωσυντάγματος αποκαλύπτεται η πρόθεση, αλλά και η αγωνία των «25» να καθιερώσουν ως ιερό και απαραβίαστο το καπιταλιστικό σύστημα και ως το μόνο επιτρεπτό σύστημα οργάνωσης της κοινωνίας. «Η Ένωση παρέχει στους πολίτες της έναν χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης χωρίς εσωτερικά σύνορα και μια ενιαία αγορά όπου ο ανταγωνισμός είναι ελεύθερος και ανόθευτος» αναφέρεται στο άρθρο 1-3, ενώ στο ίδιο άρθρο σημειώνεται: «Η Ένωση εργάζεται για μια Ευρώπη βιώσιμης ανάπτυξης βασισμένης σε ισόρροπη οικονομική μεγέθυνση, σε μια άκρως ανταγωνιστική κοινωνική οικονομία της αγοράς...».

Δηλαδή, ένα από τα συστατικά χαρακτηριστικά του Ευρωπαϊκού Συντάγματος είναι η εναγώνια προσπάθεια να θεσμοθετήσει τον καπιταλισμό ως ισόβιο σύστημα. Αυτή η αντιιστορική θέση, μια άλλη όψη της αντιδραστικής αντίληψης περί του τέλους της

ιστορίας, δείχνει την πρόθεση των κυρίαρχων οικονομικών και πολιτικών δυνάμεων να κατοχυρώσουν και να θωρακίσουν θεσμικά την εξουσία τους στο διηνεκές, θέτοντας ουσιαστικά, στα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης υπό διωγμό την ταξική πάλη. Αξίζει να αναφέρουμε ότι ακόμη και στο σύνταγμα της Γερμανίας, μιας από τις παγκόσμιες μητροπόλεις του καπιταλισμού, αναγνωρίζεται η δυνατότητα μελλοντικής αλλαγής του κοινωνικού συστήματος, εφόσον αυτό γίνει με ειρηνικά μέσα.

Επίσης η απαίτηση εκχώρησης κυριαρχικών δικαιωμάτων από τα κράτη-μέλη προς τα θεσμικά όργανα, δηλαδή στο «Διευθυντήριο» της ΕΕ25, διατρέχει όλη τη φιλοσοφία του ευρωσυντάγματος. Το εθνικό δίκαιο υποχωρεί κατά κράτος έναντι του κοινοτικού δικαίου. «Το Σύνταγμα και οι κανόνες δικαίου που θεσπίζονται από τα Όργανα της Ένωσης υπερέχουν έναντι του δικαίου των κρατών-μελών» αναφέρεται στο άρθρο I-10, ενώ στο ίδιο άρθρο επισημαίνεται ότι «τα κράτη-μέλη λαμβάνουν κάθε γενικό ή ειδικό μέτρο ικανό να εξασφαλίσει την εκτέλεση των υποχρεώσεων οι οποίες απορρέουν από το Σύνταγμα ή προκύπτουν από πράξεις των οργάνων της Ένωσης». Η βαθμιαία εκχώρηση κυριαρχικών δικαιωμάτων, η οποία άρχισε από τον οικονομικό τομέα, ολοκληρώνεται με το ευρωσύνταγμα αφού περιλαμβάνει όλους τους κρίσιμους τομείς της οικονομικής, κοινωνικής και πολιτικής σφαίρας. Η κατάργηση του veto σε θέματα δικαιοσύνης, ασφάλειας, παιδείας, υγείας, εξωτερικής πολιτικής και άμυνας, ουσιαστικά σημαίνει δραματική μείωση κάθε δυνατότητας των ασθενέστερων κρατών-μελών να αποτρέπουν μια απόφαση που μπορεί να στρέφεται κατά των ιδιαίτερων συμφερόντων τους. Η αναγνώριση της ΕΕ25 των «πολλών ταχυτήτων» και ενός «σκληρού» πυρήνα στο εσωτερικό της γίνεται με πολλούς τρόπους στο ευρωσύνταγμα. Ένας απ' αυτούς είναι η καθιέρωση των «ενισχυμένων συνεργασιών». Πρόκειται για τη δυνατότητα σε μια ομάδα κρατών-μελών να προχωρεί στην ολοκλήρωση μιας πολιτικής χωρίς τη συμμετοχή των υπολοίπων. Μοναδική προϋπόθεση είναι στην ομάδα να συμμετέχει τουλάχιστον το 1/3 των κρατών-μελών. Αυτό σημαίνει ότι οι ισχυρότερες οικονομικά, πολιτικά και στρατιωτικά χώρες-μέλη θα έχουν εκ των πραγμάτων το δικαίωμα να συγκροτούν «ενισχυμένες συνεργασίες» για οικονομικά, στρατιωτικά θέματα ή θέματα εξωτερικής πολιτικής, ενώ άλλες χώρες-μέλη θα υποβιβάζονται σε κράτη «παρίες».

Η μετατροπή του μηχανισμού αυτού με τη μετάβαση από το ισχύον στην ΕΕ15 σύστημα της «ειδικής πλειοψηφίας» σε εκείνο

της «διπλής πλειοψηφίας» κρατών-πληθυσμού αποτελεί την ουσιαστικότερη καινοτομία η οποία εισάγεται με το παρόν Σύνταγμα.

Με την ψήφιση του Ευρωσυντάγματος, ουσιαστικά εγκαταλείπεται οριστικά το ιδρυτικό πλαίσιο λειτουργίας της πρώην ΕΟΚ, το οποίο στηριζόταν στην τυπική ισοτιμία των χωρών-μελών της, σε ότι αφορά τα θεσμικά ζητήματα. Όργανο του ψυχρού πολέμου εναντίον των σοσιαλιστικών χωρών και πρωτίστως της πρώην ΕΣΣΔ, η τότε ΕΟΚ αποσκοπούσε στη μέγιστη δυνατή συσπείρωση δυνάμεων του δυτικοευρωπαϊκού κεφαλαίου. Για να την πετύχει αυτή τη συγκέντρωση χρησιμοποιούσε την αρχή της ομοφωνίας ως τυπική βάση λειτουργίας της, κάτι το οποίο άλλωστε συνέβαινε και στο ΝΑΤΟ.

Τώρα όμως που οι καιροί άλλαξαν και δεν υπάρχει κανένα αντίπαλο δέος σε επίπεδο κρατικής συγκρότησης, οι μεγάλες ιμπεριαλιστικές δυνάμεις της ηπείρου δεν έχουν καμιά ανάγκη να παραχωρήσουν στις μικρές χώρες τέτοια «υπερβολικά» δικαιώματα. Στην ουσία δηλαδή Γερμανία και Γαλλία, ακολουθούν το παράδειγμα των ΗΠΑ, οι οποίες αγνοούν κάθε διεθνή οργανισμό, που θα μπορούσε να περιορίσει την ανεξέλεγκτη δράση τους, με το Σύνταγμα της ΕΕ25 καταλύουν την αρχή της τυπικής ισοτιμίας των κρατών μελών και την αντικαθιστούν με την αρχή της δύναμης. Οι μεγάλες χώρες και πρωτίστως η Γερμανία θα έχουν και θεσμικά πλέον, όχι μόνο ουσιαστικά, πολύ μεγαλύτερο βάρος από τις μικρές.

Ακόμη και με τη Συνθήκη της Νίκαιας, τα 82 εκατομμύρια των Γερμανών εξισώνονταν με τα περίπου 60 εκατομμυρίων Γάλλων, Βρετανών και Ιταλών, δίνοντας σε κάθε χώρα από 29 ψήφους στο Συμβούλιο Υπουργών, και σχεδόν οι τέσσερις μεγάλες χώρες εξομοιώνονταν με τα 40 εκατομμύρια Ισπανών (27 ψήφοι), ώστε να μην διαφοροποιούνται οι μεγάλοι από τους μικρούς, αλλά να απομένει κάτι και από την αίσθηση της κοινότητας.

Σε επίπεδο λοιπόν κρατών, καταργείται η τυπική ισότητα την οποία είχαν θεσμικά κατοχυρώσει τα κράτη-μέλη, καθώς αυτή ήταν μεν αναγκαία κατά τη διάρκεια του τέλους του 20ού αιώνα, ως προϋπόθεση για να προσελκύσει τις τότε διστακτικές ευρωπαϊκές χώρες στην υπό γερμανογαλλική ηγεμονία. Σήμερα όμως, θεωρείται υπερβολική παροχή, αφού δεν υφίσταται αντίπαλος πόλος επί ευρωπαϊκού εδάφους.

Έτσι σε 36 ακόμη τομείς καταργείται το δικαίωμα βέτο των εθνικών κρατών και οι αποφάσεις θα λαμβάνονται με πλειοψηφία. Ολόκληροι οι τομείς των ελευθεριών, της ασφάλειας και της δι-

καιοσύνης υφίστανται κατάργηση του βέτο και υπαγωγή στον κανόνα της πλειοψηφίας. Επίσης το δικαίωμα βέτο καταργείται, στην Κοινή Αγροτική Πολιτική, στην προστασία των εργαζομένων από τις απολύσεις, στη διανομή των πόρων των Διαρθρωτικών Ταμείων, στην ενέργεια, στο ρόλο της Κεντρικής Τράπεζας, ενώ αντίθετα κατ' απαίτηση της Βρετανίας διατηρείται στη φορολογία, που αφορά κυρίως στις φοροαλλαγές των μεγάλων επιχειρήσεων, την κοινωνική, εσωτερική, και αμυντική πολιτική.

5. Συμπέρασμα

Η Ευρωπαϊκή Οικονομική Ενοποίηση, όπως και η περιώνυμη Παγκοσμιοποίηση αποτελούν εσωτερικές τάσεις του κεφαλαιοκρατικού τρόπου κοινωνικής αναπαραγωγής και ενυπάρχουν μέσα στο ίδιο του το αίμα, άμα τη εμφανίσει του. Αυτό δείχνει όλη η ιστορική διαδρομή του καπιταλισμού. Η συγκέντρωση και η συγκεντροποίηση του κεφαλαίου –ένας από τους βασικούς νόμους της κεφαλαιοκρατικής συσσώρευσης– πραγματοποιείται κάτω από συγκεκριμένες ιστορικές συνθήκες όπου η διεθνοποίηση της παραγωγής αποτελεί συστατικό τους στοιχείο.

Κατά συνέπεια η ευρωπαϊκή οικονομική και πολιτική ολοκλήρωση δεν μπορεί να κατανοηθεί έξω από τη διαδικασία διεθνοποίησης της παραγωγής και των υπερεθνικών μηχανισμών ταξικής ρύθμισης. Στην ουσία δεν πρόκειται για μια διαδικασία συμπλήρωσης των ελλείψεων και επίλυσης των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν τα οικονομικά ασθενέστερα κράτη-μέλη της κοινότητας, στο πλαίσιο ενός υπερεθνικού μορφώματος, όπου επικρατεί ο αλτρουισμός και η διεθνής αλληλεγγύη των ισχυρών προς τους αδυνάτους. Στην ουσία συμβαίνει ακριβώς το αντίθετο. Η υποταγή και οι καθυπόταξη των αδυνάτων στις θελήσεις και τα κελεύσματα των ισχυρών.

Το διαρκές κυνήγι του κέρδους από το κεφάλαιο, έρχεται σε πλήρη αντίθεση με τον κατακερματισμό των παραγωγικών δυνάμεων. Κάθε τι το μικρό είναι μόνιμος εχθρός του κέρδους και των όπου γης κεφαλαιοκρατών. Το κυνήγι του κέρδους έχει σαν αποτέλεσμα η αστική τάξη από συστάσεώς της να φωλιάζει παντού, να συνάπτει παντού σχέσεις θυσιάζοντας οτιδήποτε μικρό στο βωμό του μέγιστου κέρδους. Ο καπιταλισμός ως τάνκερ στη λίμνη των Ιωαννίνων ασφυκτιά και τρομάζει μπροστά στην έννοια

του μικρού. Θέλει να τρέξει παντού, σ' όλες τις θάλασσες, τις στεριές και στους ουρανούς. Όπως πολύ εύστοχα τόνισε ο πρώτος δολοφονημένος Πρόεδρος των ΗΠΑ Αβραάμ Λίνκολν: «σύνορα που δεν διασχίζουν εμπορεύματα, τα διαβαίνουν στρατιώτες». Ο καπιταλισμός από συστάσεώς του μέχρι σήμερα αναζητεί το παγκόσμιο στο όνομα του κέρδους. Κάτι το οποίο δείχνει περίτρανα και η πορεία της ανθρωπότητας στην αυγή του 21ου αιώνα. Οι πολυεθνικές επιχειρήσεις είναι οι σύγχρονοι στρατοί που εξορμούν στα διεθνή χρηματιστήρια, τους σύγχρονους ναούς του χρήματος, κηρύττοντας τους ακήρυκτους οικονομικούς πολέμους.

Η Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα, δεν ήταν τίποτα περισσότερο, αλλά και τίποτα λιγότερο από την αντικειμενική κίνηση του κεφαλαίου για παγκόσμια κυριαρχία. Δεν προέκυψε από την πίεση των αδυνάτων, τουναντίον οι ισχυροί της Ευρώπης (Γαλλία, Γερμανία) αποφάσισαν για τη μορφή αλλά και το περιεχόμενο της ευρωπαϊκής ενοποίησης. Στον αιώνα μας οι οικονομικές και πολιτικές ολοκληρώσεις υπακούουν στους νόμους της κεφαλαιοκρατικής συσσώρευσης. Ο «φρέσκος» αέρας του παγκοσμιοποιημένου καπιταλισμού σηματοδοτεί την μετατροπή του κόσμου σ' ένα απέραντο χωριό που στην προμετωπίδα του έχει ως έμβλημα το κυνήγι του κέρδους. Η κίνηση όμως του κεφαλαίου που ακολουθεί δεν είναι ευθύγραμμη πορεία. Υπάρχουν αντιθέσεις, αντιφάσεις όπως και μεγάλες αντιπαραθέσεις και συγκρούσεις, οι οποίες τότε εκδηλώνονται ανοιχτά αλλά και τότε καλυμμένα. Η διαρκής αναζήτηση του κέρδους και η επιδίωξη του καπιταλισμού για παγκόσμια ηγεμονία έχει ως αποτέλεσμα να ξεσπούν ανοιχτές συγκρούσεις ανάμεσα σε καπιταλιστές αλλά και σε κράτη ολόκληρα. Άλλωστε δεν πρέπει να μας διαφεύγει η γνωστή ρήση του Μαρξ: «ο μεγαλύτερος εχθρός του καπιταλισμού είναι οι καπιταλιστές». Ο κάθε ξεχωριστός καπιταλιστής και το κάθε ξεχωριστό καπιταλιστικό κράτος, είναι ικανοί να βάλουν φωτιά και να κάψουν το σύστημα προκειμένου πάνω στις στάχτες και στα ερείπια να οικοδομήσουν τα κέρδη τους. Αυτό έδειξε η όλη πορεία της ΕΟΚ κι αυτό δείχνει και η σημερινή Ευρωπαϊκή Ένωση.

Στο πλαίσιο αυτό, το ευρωπαϊκό οικοδόμημα σιγά, σιγά φαίνεται να αρχίζει να τρίζει εκ βάθρων, και αμφισβητείται από τους εργαζόμενους στην καρδιά του καπιταλιστικού κόσμου, και μάλιστα με πολύ έντονο τρόπο, όπως έδειξαν και τα δημοψηφίσματα στη Γαλλία και την Ολλανδία, με την έννοια ότι «η συμμετοχή στις εκλογές για Συντακτική Βουλή ή σε δημοψήφισμα για τον προσδιορισμό της μορφής του πολιτεύματος έχει μεγαλύτερη

σπουδαιότητα από τις εκλογές για μια συνηθισμένη Βουλή». Οι κοινωνικές αλλαγές για μία ακόμα φορά ακολουθούν τον γνώριμο δρόμο τους. Η εργατική τάξη των αναπτυγμένων καπιταλιστικών κοινωνιών και μόνο αυτή μπορεί να θέσει κεφαλαιώδη προβλήματα που αφορούν το μέλλον του καπιταλισμού. Πρόκειται για ποιοτικές αλλαγές στη δομή του συστήματος, που επιφέρει η κοινωνική «θύελλα» των εργαζομένων και τρέμει η αστική τάξη, γιατί αφορά το ίδιο το πολιτικό της μέλλον.

Το οικονομικοπολιτικό φαινόμενο της ευρωπαϊκής ενοποίησης, ανταποκρίνεται στις αντικειμενικές τάσεις κίνησης και ανάπτυξης της οικονομίας, η οποία διαρκώς διεθνοποιείται. Οι οικονομικές ολοκληρώσεις αποτελούν αδιαμφισβήτητες νομοτέλειες του καπιταλισμού της εποχής μας, και είναι αποτέλεσμα του διεθνούς ανταγωνισμού. Οι προσπάθειες των ιμπεριαλιστικών χωρών για παγκόσμια ηγεμονία, δένει στο άρμα τους, ένα-ένα τα μικρά κράτη, ως βαγόνια σε αμαξοστοιχία. Ο ανταγωνισμός είναι σφοδρός, οι πόλεμοι είναι πότε κρυφοί και πότε ξεσπούν ανοιχτά. Στο πλαίσιο αυτό του διεθνούς ανταγωνισμού, λειτουργεί και η ευρωπαϊκή ενοποίηση. Το μέλλον αβέβαιο. Γενικός κριτής. Η πάλη των τάξεων.

Σημειώσεις

1. Ευτύχης Μπιτσάκης, *Ρήξη ή ενσωμάτωση*, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 1989, σελ. 22.
2. Β.Ι. Λένιν, «Για το σύνθημα των Ενωμένων Πολιτειών της Ευρώπης», *Άπαντα*, τόμος, 26ος, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 1978, σελ. 361-363.
3. *Το Βήμα*, «Αλβέρτος Αϊνστάιν», 24/2/2002.
4. *Το Βήμα*, «Αλβέρτος Αϊνστάιν», 24/2/2002.
5. *Ευρωπαϊκή Επιτροπή*, «Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο κόσμος», Βρυξέλλες, 2001, σελ. 7.
6. *Ευρωπαϊκή Επιτροπή*, όπ. παρ., σελ. 23.
7. Kostopoulos Tryfon, «European economic integration regional inequalities and the Community budget», Ανακοίνωση στο: *Regional Science Association 45th European Congress*, Amsterdam, Holland, 23-27 August 2005.
8. Τρύφωνας Κωστόπουλος, *Ευρωπαϊκή Οικονομική Ολοκλήρωση και εθνικό κράτος*, εκδ. Αδελφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη, 2000, σελ. 124.
9. Αντόνιο Γκράμσι, «Μερικά θέματα από το πρόβλημα του Νότου» στο Αντόνιο Γκράμσι, *Πολιτικά Κείμενα*, εκδ. Οδυσσεάς, σελ. 159.
10. Κ. Κολμέρ, «Διακυβερνητική ή ομοσπονδιακή είναι σήμερα η Ευρωπαϊκή Ένωση», *Μακεδονία*, 11/6/1995.

11. Γκουλιέλμο Καρκέλι, *όπ. παρ.*
12. Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Δεύτερη Έκθεση, *όπ. παρ.*, σελ. VII.
13. Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Δεύτερη Έκθεση, *όπ. παρ.*, σελ. VI.
14. *Frankfurter Rundschau*, 2/2/2005 Nr 27, *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 7/2/2005 Nr 31CNN 2/2/2005.
15. Βλ. Αθανάσιος Παπαδασκαλόπουλος, Εμμανουήλ Χριστοφάκης, *Περιφερειακός Προγραμματισμός*, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, 2002.
16. Πηγή: *Eurostat + ΓΔ REGIO*, 2000, σελ. 24.
17. Τρύφωνας Κωστόπουλος, *Ευρωπαϊκή οικονομική ολοκλήρωση και εθνικό κράτος περιφέρειες και περιφερειακή πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, εκδ. Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη, 2000, σελ. 131.
18. Τρύφωνας Κωστόπουλος, *Ευρωπαϊκή περιφερειακή πολιτική*, Πανεπιστημιακές παραδόσεις, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη, 2005, σελ. 174.
19. *Ριζοσπάστης*, 7/12/2003.
20. Ελένη Τριανταφυλλίδη, «Μετέωρο το νέο Σύνταγμα της Ευρώπης», *Η Καθημερινή*, 9/11/2003.
21. Χριστίνα Πουλίδου, «"Ιστορική" – είτε έτσι, είτε αλλιώς...» *Η αυγή*, 14/12/2003.
22. Παναγιώτης Ιωακειμίδης, «Όλα τα ενδεχόμενα ανοιχτά...», *Τα Νέα*, 19/12/2003.
23. *Wall Street Journal*, 15/12/2003.
24. Γιώργος Δελαστίκ, «Η διεύρυνση της ΕΕ έφερε μεγάλη κρίση», *Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ*, 21.12.2003.
25. Γιώργος Δελαστίκ, «Η διεύρυνση της ΕΕ έφερε μεγάλη κρίση», *Η Καθημερινή*, 21/12/2003.
26. Αντώνης Μανιτάκης, «Μια νέα Συνθήκη, όχι ένα Ευρωπαϊκό Σύνταγμα», *Η εποχή*, 26/10/2003.
27. Αντώνης Μανιτάκης, «Ποιος κυβερνά την Ευρώπη;», *Η εποχή*, 2/11/2003.
28. Τερλεξής Πανταζής, *Διευθυντικές ολιγαρχίες, γραφειοκρατία, κράτος, κοινωνική οργάνωση*, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, 1996, σελ. 513.
29. *Ριζοσπάστης*, «Σύνοδος Κορυφής της Ευρωπαϊκής Ένωσης», 12/12/2003.
30. Δήμητρα Καδδά, «Οι κίνδυνοι για την Ελλάδα», *Ελευθεροτυπία*, 22/12/2003.
31. Κωνσταντίνος Καλλέργης, «Τριγμοί στην Ευρώπη από την επιστολή των «έξι», *Ελευθεροτυπία*, 17/12/2003.
32. Δήμητρα Καδδά, «Οι κίνδυνοι για την Ελλάδα», *Ελευθεροτυπία*, 22/12/2003.
33. Κωνσταντίνος Καλλέργης, «Πρωταθλήτρια στα κονδύλια η Ελλάδα», *Η Καθημερινή*, 23/9/2005.

34. Κωνσταντίνος Καλλέργης, «Πρωταθλήτρια στα κονδύλια η Ελλάδα», *Η Καθημερινή*, 23/9/2005.
35. Δήμητρα Καδδά, *όπ. παρ.*
36. Κωνσταντίνος Καλλέργης, «Η Ευρωπαϊκή Ένωση αποκτά σύνταγμα», *Η Καθημερινή*, 20/6/2004.
37. Πανταζής Τερλεξής, *Πολιτική συμμετοχή και σύγχρονο κράτος*, εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα, 1978, σελ. 31.
38. Β.Ι. Λένιν, «Για τους δύο δρόμους», *Άπαντα*, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, τόμος 25ος, Αθήνα, 1978, σελ. 164.

Βιβλιογραφία

- Agorastos Konstantinos, Kostopoulos Tryfon, «Evaluation of Regional Development in Eastern – Central Greece through Integrated Mediterranean Programme», *Regional Science Association 37th European Congress*, Roma, Italy, 26-29 August 1997.
- Agorastos Konstantinos, Kostopoulos Tryfon, Varelas E., «Regional differences between North and South Greece at the turn of the century», *Regional Science Association 38th European Congress*, Vienna, Austria, 28 August - 1 September 1998.
- Boerzel Tanja, *States and regions in the European Union institutional adaptation in Germany and Spain*, Cambridge university press, 2002.
- Buzan Barry-Waeaver Ole, *Regions and powers the structure of international security*, Cambridge University Press, 2003.
- Γκράμσι Αντόνιο, «Μερικά θέματα από το πρόβλημα του Νότου» στο Αντόνιο Γκράμσι, *Πολιτικά Κείμενα*, εκδ. Οδυσσέας, Αθήνα, 1975.
- Δελαστίκ Γιώργος, «Η διεύρυνση της ΕΕ έφερε μεγάλη κρίση», *Η Καθημερινή*, 21/12/2003.
- Commission of the EC, «One market, one money», *European Economy*, no 44, October 1990e.
- Cremona Marisa, *The enlargement of the European Union*, Oxford university press, 2003.
- European Commission, «Economic Policy in EMU», Part B: «Specific Topics/», *Economic Papers*, no 124, November 1997.
- European Union, *Regional and local powers in Europe*, Brussels, 2002.
- European Commission, «Eurostat yearbook the statistical quite to Europa data 1989-1999/», *Eurostat yearbook*, 2001.
- European Commission, *The impact of the introduction of the Euro on capital markets* («Giovannini Report»), July 1997.
- European Monetary Institute, *The Single Monetary Policy in Stage Three: General Documentation on ESCB Monetary Policy Instruments and*

- Procedures*, European Monetary Institute, Frankfurt am Main, September, 1997.
- European Parliament, task force on Economic and Monetary Union, *The Euro and the Consumer*, Briefing 28, Luxembourg, May 1997.
- Eurostat, CIA World Fact Book, 2003.
- Eurostat, Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, *Θεματολογικά Δελτία για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και τις Δραστηριότητες της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, Γενική Διεύθυνση Μελετών, Βρυξέλλες - Λουξεμβούργο, 1994.
- Fukuyama Francis, *The End of History and the Last Man*, Hamish Hamilton, London, 1992.
- Fukuyama Francis, «The End of History», *The National Interest*, no 16, Summer 1989, σελ. 3-11.
- Gellner Ernest, *Nation and Nationalism*, Oxford, 1983.
- Generaldirektion, Brüsse I -Luxemburg, 1994.
- Hobsbawn E.J., «Nationalism», *New Statesman and Society*, 24/4/1992.
- Hrbek Rudolf, Weyand Sabine, betrifft: *Das Europa der Regionen*, Beck'sche Reihe, Muenchen, 1994.
- Huntigton Saumuel P., «The clash of Civilization», *Foreign Affairs* 72 (3), January 2002.
- Ιωακειμίδης Παναγιώτης, «Όλα τα ενδεχόμενα ανοιχτά...», *Τα Νέα*, 19/12/2003.
- Καδδά Δήμητρα, «Οι κίνδυνοι για την Ελλάδα», *Ελευθεροτυπία*, 22/12/2003.
- Καλλέργης Κωνσταντίνος, «Τριγμοί στην Ευρώπη από την επιστολή των «έξι», *Ελευθεροτυπία*, 17/12/2003.
- Καλλέργης Κωνσταντίνος, «Η Ευρωπαϊκή Ένωση αποκτά σύνταγμα», *Η Καθημερινή*, 20/6/2004.
- Καλλέργης Κωνσταντίνος, «Πρωταθλήτρια στα κονδύλια η Ελλάδα», *Η Καθημερινή*, 23/9/2005.
- Κ. Κολμέρ, «Διακυβερνητική ή ομοσπονδιακή είναι σήμερα η Ευρωπαϊκή Ένωση», *Μακεδονία*, 11/6/1995.
- Kostopoulos Tryfon, «Europe of Regionals and future of the National-State», *Regional Science Association 39th European Congress*, Dublin IRELAND, August 23-27/1999.
- Kostopoulos Tryfon, «The Economic and Monetary Union of EU, and the regional inequalities in Greece», *Regional Science Association 40th European Congress*, Barcelona, Spain, August 29 - 1 September 2000.
- Kostopoulos Tryfon, «The Regional Inequalities in the European Union and the Countries of Community Cohesion (Portugal, Spain, Ireland and Greece)», *Regional Science Association 41th European Congress*, Zagreb Croatia August 29 - 1 September 2001.
- Kostopoulos Tryfon, «The Regional Dimensions of the European Integration Under the Expected Expansion of the European Union», *Re-*

- gional Science Association 42th European Congress, Dortmund, Germany August 27-31/2002.*
- Kostopoulos Tryfon, «The European Monetary Union and the Regional Inequalities», *Regional Science Association 43th European Congress, Jyväskylä, Finland, 27th - 30th August 2003.*
- Kostopoulos Tryfon, Varelas E, «European economic integration and the Community budget», *Regional Science Association 44th European Congress, Porto, Portugal, 25th - 29th August 2004.*
- Kostopoulos Tryfon, «European economic integration regional inequalities and the Community budget», Ανακοίνωση στο: *Regional Science Association 45th European Congress, Amsterdam, Holland, 23-27 August 2005.*
- Κωστόπουλος Τρύφωνας, *Ευρωπαϊκή περιφερειακή πολιτική, Πανεπιστημιακές παραδόσεις, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη, 2005.*
- Κωστόπουλος Τρύφωνας, *Ευρωπαϊκή οικονομική ολοκλήρωση και εθνικό κράτος περιφέρειες και περιφερειακή πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, εκδ. Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη, 2000.
- Κωστόπουλος Τρύφωνας, «Περιφερειακή Οικονομική Ανάπτυξη και Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση», *Το Βήμα των Κοινωνικών Επιστημών*, τεύχ. 13, 1994.
- Κωστόπουλος Τρύφωνας, *Ευρωπαϊκή Ένωση και Τοπική Αυτοδιοίκηση: ο Θεσμός της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στην Ελλάδα*, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, 1996.
- Λένιν Β.Ι., «Για το σύνθημα των Ενωμένων Πολιτειών της Ευρώπης», *Άπαντα*, τόμ., 26ος, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 1978.
- Λένιν Β.Ι., «Για τους δύο δρόμους», *Άπαντα*, τόμος 25ος, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 1978.
- Μανιτάκης Αντώνης, «Μια νέα Συνθήκη, όχι ένα Ευρωπαϊκό Σύνταγμα», *Η εποχή*, 26/10/2003.
- Μανιτάκης Αντώνης, «Ποιος κυβερνά την Ευρώπη;», *Η εποχή*, 2/11/2003.
- Μπιτσάκης Ευτύχης, *Ρήξη ή ενσωμάτωση*, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 1989.
- Πανταζής Τερλεξής, *Διευθυντικές ολιγαρχίες, γραφειοκρατία, κράτος, κοινωνική οργάνωση*, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, 1996.
- Πανταζής Τερλεξής, *Πολιτική συμμετοχή στο σύγχρονο κράτος*, εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα, 1978.
- Παπαδάκη Όλγα, *Ευρωπαϊκή πολιτική ολοκλήρωση και πολιτικές αλληλεγγύης*, εκδ. Κριτική, Αθήνα, 2004.
- Παπαδασκαλόπουλος Αθανάσιος, Χριστοφάκης Εμμανουήλ, *Περιφερειακός Προγραμματισμός*, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, 2002.
- Πουλίδου Χριστίνα, «Ιστορική» – είτε έτσι, είτε αλλιώς...» *Η Αυγή*, 14/12/2003.
- «Σύνοδος Κορυφής της Ευρωπαϊκής Ένωσης», *Ριζοσπάστης*, 12/12/2003.

Schimmelfennig Frank, *The EU, NATO and the Integration of Europe rules and rhetoric*, Cambridge University Press, 2003.

«Αλβέρτος Αϊνστάιν», *Το Βήμα*, 24/2/2002.

Τριανταφυλλίδη Ελένη, «Μετέωρο το νέο Σύνταγμα της Ευρώπης», *Η Καθημερινή*, 9/11/2003

United Nations (2000), *Human Development Report*, 1999.

United Nations (1999), *Human Development Report*, 1998.

World Bank Report (2000), *World Development Report*, 1999/2000.

